

ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Год выдання 37-ы
№ 16 (2285)
25 лютага 1969 г. АЎТОРАК
Цана 4 кап.

НАЗЫВАЮЦЬ ДАСТОЙНЫХ

Набліжаецца вялікая падзея ў грамадскім жыцці нашай рэспублікі — Дзень выбараў у мясцовыя Саветы дэпутатаў працоўных. У гарадах і вёсках ідзе вылучэнне і рэгістрацыя народных абраннікаў. Сярод тых, каму аказана ганаровае давер'е, — нямала прадстаўнікоў літаратуры, мастацтва, навукі.

Калектыў кінастудыі «Беларусьфільм» назваў сваім кандыдатам у дэпутаты Мінскага гарадскога Савета кінааператара Андрэя Аляксандравіча Булінскага. Ён балаціруецца па 447-й выбарчай акрузе Савецкага раёна.

Па 464-й выбарчай акрузе нашай сталіцы кандыдатам у дэпутаты гарадскога Савета вылучана рэктар Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута Эльвіра Пятроўна Герасімовіч.

Ад калектыву інстытута выкладчыкі і студэнты назвалі сваім пасланцам у гарадскі Савет таксама старшага выкладчыка Веру Васільеўну Фамічэнка.

Калектыў Беларускай дзяржаўнай філармоніі аказаў сваё давер'е начальніку Упраўлення культуры Мінгарвыканкома Міхаілу Дзмітрыевічу Жукоўскаму, назваўшы яго імя сярод кандыдатаў у дэпутаты сталічнага Савета.

Па 110-й выбарчай акрузе Заводскага раёна ў дэпутаты гарадскога Савета названы дырэктар музычнай школы № 2 Васіль Мікалаевіч Варатнікоў.

Ад студыі «Беларусьфільм» кандыдатам у дэпутаты Савецкага райсавета зарэгістравана рэжысёр дакументальных фільмаў Муза Канстанцінаўна Заслонава. Многія прадстаўнікі літаратуры, мастацтва, тэатраў, творчых Саюзаў зарэгістраваны кандыдатамі ў дэпутаты мясцовых Саветаў у Брэсце, Гродна, Віцебску, Магілёве і іншых гарадах нашай рэспублікі.

Вылучэнне і рэгістрацыя кандыдатаў у дэпутаты гарадскіх, раённых, пасялковых і сельскіх Саветаў працягваецца.

ЛЕНІНСКІЯ ЎРОКІ

Ленінскія ўрокі ў Пінску спачатку праводзіліся толькі ў тэхнікумах і вучылішчах. Цяпер месцам іх «пастаяннай прапіскі» сталі клубы і чырвоныя куткі прамысловых прадпрыемстваў горада.

Вялікай папулярнасцю карыстаюцца ленінскія ўрокі ў маладых рабочых завода штучных скур. «Вялікі пачын», «Задачы саюзаў моладзі» — вось тэмы толькі некаторых урокаў, на якіх ішла шчырая размова пра месца маладога чалавека ў будаўніцтве камунізма, пра маральнае аблічча нашага сучасніка.

А нядаўна ва ўсіх цэхах завода адбыўся ленінскі ўрок на тэму: «Як ты адказваш на пытанні Ільіча?» Маладым рабочым прапаноўвалася многа розных пытанняў: як ты працуеш, як вучышся, што чытаеш, якім уяўляеш сабе станоўчага героя ў жыцці і мастацтве і інш. Размова атрымалася хвалюючай, шчырай і прынцыповай. Словы ішлі ад сэрца.

Так заўсёды на кожным ленінскім уроку, на кожнай сустрэчы з Ільічом.

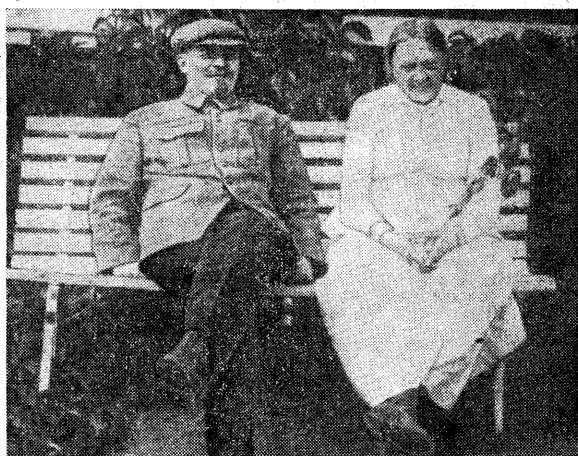
СЕМІНАР КАМПАЗІТАРАЎ-АМАТАРАЎ

Справаздачным канцэртам закончыўся семінар самадзейных кампазітараў Гомельскай вобласці. Кампазітар Ю. Семяняка расказаў яго ўдзельнікам аб задачах, якія стаяць перад творцамі музыкі ў сувязі з падрыхтоўкай да 100-годдзя У. І. Леніна, правёў практычныя заняткі.

На Гомельшчыне працуюць каля 40 кампазітараў-аматараў. Многія з іх у ходзе падрыхтоўкі да 50-годдзя рэспублікі стварылі запамінальныя творы. У рэпертуары раду хораў трывала ўвайшла песня «Беларусь мая», напісаная мазыранінам В. Серабраннікавым. Шырокую папулярнасць заваявала «Песня аб Гомелі», створаная рэчыцкім майстрам гадзіннікаў Л. Хрэнкель-Майзлікам, а таксама песня «Слава табе, Радзіма», напісаная слесарам гомельскага шклозавода Э. Логашам.

Большасць самадзейных кампазітараў працуюць цяпер над ленінскай тэматыкай.

БЕЛТА.

У. І. ЛЕНІН І Н. К. КРУПСКАЯ У ГОРКАХ. 1922 год.

ДАРАГІ ВОБРАЗ

26 ЛЮТАГА — 100 ГАДОЎ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Н. К. КРУПСКАЙ

НАДЗВЫЧАЙ адказна і цяжка пісаць пра вялікіх людзей. Цяжка, відаць, таму, што словы здаюцца выцвілымі, сцёртымі, непрыдатнымі для такога моманту. Нешта падобнае я адчуваю і зараз, калі пішу пра Надзею Канстанцінаўну Крупскую — выдатнага дзеяча нашай партыі, сябра, жонку і паплечніка Ільіча.

Я падыходжу да кніжнай шафы, дзе на паліцы выстраіліся кнігі пра Крупскую — а пра яе напісана шмат — успамінаю прачытанае, і зноў не магу стрымаць захаплення перад жыццём гэтага чалавека, чалавека, чыё імя мы прызвычаіліся бачыць побач з імем Леніна, чыя асабістая біяграфія перапляталася з біяграфіяй нашай партыі.

Усё жыццё Надзеі Канстанцінаўны — бесперапынная цяжкая праца, праца ў імя рэвалюцыі. Так было ў канцы мінулага веку, калі маладой яшчэ дзяўчынай яна прымала ўдзел у рабоце «Пецярбургскага саюза барацьбы за вызваленне рабочага класа». створанага Леніным; так было ў бурлівыя дні 1905 — 1907 гадоў, калі Крупская трымала ў сваіх руках усе сувязі партыі, паролі і яўкі; так было ў гады эміграцыі, калі Надзея Канстанцінаўна была сакратаром бальшавіцкіх газет «Искра», «Вперед» «Пролетарий», і на яе плячах ляжала перапіска з аўтарамі, перапіска, часта шыфраваная; так было і пасля Кастрычніка...

Я добра памятаю журботныя студзеньскія дні 1924 года, дні пахавання Ільіча. Памятаю газеты з паведамленнем аб жалобным пасяджэнні II Усесаюзнага з'езда Саветаў, прысвечанага памяці Леніна. На ім выступала і Надзея Канстанцінаўна. Яна сказала тады, што Ільіч не любіў напышлівых урачыстасцей пры жыцці і лепшым помнікам яму будзе працяг яго вялікай справы — пабудова камунізма.

Гэтай справе яна аддавала ўсе сілы, усю гарачыню свайго вялікага сэрца. Народная асвета, бібліятэкі, арганізацыя жаночага руху, навукова-прапагандысцкая работа — вось толькі частка таго, чым яна непасрэдна займалася.

Тысячамі ніцей была звязана Крупская з народам, яе вельмі паважалі і любілі за незвычайную сціпласць, за чуласць, за гатоўнасць заўсёды прыйсці на дапамогу.

Я заўсёды хвалююся, калі перачытваю пісьмо да Крупскай, напісанае заводскай бібліятэкаркай са Славянска Таісіяй Фаменка. Аўтар пісьма вельмі грапна выказала пачуцці, якія адчувалі да Надзеі Канстанцінаўны савецкія людзі: «...Чаму я хачу напісаць Вам? Таму што мне хочацца, каб вы даведаліся, якое значэнне вы маеце для савецкіх жанчын, асабліва для такіх, як я, што стаяць на парозе старасці. Вось бягу я па вуліцы — прыходзіцца ж вечна спяшацца — і думаю: я старэю, жыццё праходзіць, а як яно будзе далей? А ў адказ мне аднекуль з вітрыны бібліятэкі ці кнігарні раптам выгляне ваш твар. І пачуццё падтрымкі ўвальецца ў мяне, як быццам на хаду пацісну мне руку стары верны сябар... За што я люблю вас? Чаму вы мне блізкія, хаця я ніколі вас не ўбачу і ніколі раней не бачыла і адказу на гэтае пісьмо ніяк не чакаю... Я ж ведаю, што гэта немагчыма. Вы адна, а нас мільёны...

Мне хочацца расказаць, за што я люблю вас. За тое, што апрануты вы проста, амаль таксама, як і я. За тое, што прычэсаны вы таксама проста, як і я. За тое, што ўсё ваша аблічча блізкае і дарагое мне. Вы для мяне не чужая. Я ведаю вас па тым, што вы пішаце, па тым, што вы робіце».

Што ж, мне пашчасціла больш, чым Таісіі Фаменка — я бачыў Надзею Канстанцінаўну, слухаў яе, гутарыў з ёю.

Гэта было ў пачатку чэрвеня 1926 года на скліканай газетай «Правда» нарадзе рабселькораў. Памятаю, спачатку выступіў перад намі Дзям'ян Бедны. Я любіў яго творы, асабліва «Галоўную вуліцу», чакаў яго выступлення і разам з усімі горача апладзіраваў, калі ён паявіўся на трыбуне. Але паступова настрой у зале змяніўся — нам, маладым гарачым камсамольцам, не спадабаўся, як нам здалося, не вельмі паважлівы да аўдыторыі тон прамоўцы.

У зале стала шумна. Шум стаяў некалькі хвілін, як раптам у адно імгненне ўсё сціхла. На трыбуну выйшла Надзея Канстанцінаўна Крупская. Але ўжо ў наступную мінуту зала ўзарвалася бурнай авацыяй. Як паднятыя ветрам, мы ўсталі і радасныя, шчаслівыя апладзіравалі бясконца... На трыбуне стаяла невысокая паўнаватая жанчына ў чорнай простай сукенцы і ўсхвалявана махала рукой, прасіла нас супакоіцца. У гэтыя мінуты я разгледзеў яе твар — круглы, ледзь жаўтаваты, проста зачэсаныя валасы і сівую пасмачку справа... Чым далей я глядзеў на яе, тым цяплей станавілася на сэрцы і тым мацней я апладзіраваў, і гэта, відаць, было з усімі. Не дачакаўшыся канца авацый, яна загаварыла. Мы ўбачылі, як варушацца яе вусны, і гэта прымусіла нас замаўчаць.

У зале стала зусім, зусім ціха. Стаіўшы дых, мы слухалі жонку і сябра Ільіча. Хто яшчэ мог так расказаць пра Леніна, як яна?

Раптам па зале быццам прайшоў шолах. Я павярнуў галаву і скамянеў ад здзіўлення. Уздоўж сцяны ў напрамку да трыбуны, павольна ішоў чалавек у сялянскім армяку, падпярэзаным шырокім поясам. Ішоў, як загіпнатызаваны, выставіўшы наперад правую руку і не зводзячы вачэй з Надзеі Канстанцінаўны. Нарэшце, чалавек наблізіўся, і яна, не спыняючы прамовы, працягнула яму руку... Ён з глыбокай пашанай, дзвюма рукамі пацісну яе і ціха пачаў адыходзіць назад. Селяніну далі месца ў першым радзе, хтосьці ўзяў яго за плечы і пасадзіў.

Ніколі не забыць мне гэтай сцэны — Надзея Канстанцінаўна і чалавек, што ідзе да яе з працягнутай рукой...

Пасля выступлення Крупскай быў аб'яўлены перапынак. Да мяне падышлі знаёмыя хлопцы:

— Драбінскі, пойдзем да Надзеі Канстанцінаўны, папросім яе сфатаграфавацца з намі.

Мы падышлі, і, пераадолеўшы сарамлівасць, я сказаў, што група маладых дэлегатаў просіць яе разам сфатаграфавацца. Крупская памаўчала, а потым адказала:

— Не пайду.

Мяккую ўсмешку на яе вуснах я заўважыў потым. А спачатку зусім разгубіўся:

— Чаму, Надзея Канстанцінаўна?

— Вы афрыканцы, — сказала яна.

Я ўспомніў, што нядаўна «Правда» надрукавала артыкул старой бальшавічкі К. Смідовіч аб афрыканскіх страсцях некаторай часткі нашай моладзі. У артыкуле бічаваліся паклоннікі так званай тэорыі «шклянкі вады».

— Надзея Канстанцінаўна, — сказаў я, — ды мы іх выправім. Нас у камсамоле амаль мільён, а іх жменька. Мы іх людзьмі зробім.

— Ну, што ж, калі вы абяцаеце з гэтых хлопцаў людзей зрабіць, тады пойдзем фатаграфавацца.

Сорак тры гады сплыло з таго дня, а помніцца, быццам здарылася ўчора. І помніцца будзе, пакуль жыву.

...Са старога партрэта глядзіць на мяне маладая жанчына з яснавокім адухоўленым тварам. Такой Надзея Канстанцінаўна была на пачатку вялікай дарогі, па якой яна з гонарам прайшла побач з чалавекам, чыё імя сёння дарага кожнаму працоўнаму на зямлі.

Вельмі добра сказаў Глеб Максіміліянавіч Кржыжаноўскі: жыццё Надзеі Канстанцінаўны немагчыма аддзяліць ад жыццёвага шляху Уладзіміра Ільіча Леніна; свет ніколі не забудзе, колькі зрабіла гэта цудоўная жанчына для чалавека, бязмежна дарагога ўсім нам.

Я. ДРАБІНСКІ.

г. Гомель.

В. ГЛОЗМАН,

дэкан факультэта грамадскіх прафесій Беларускага політэхнічнага інстытута, дацэнт.

ІНСТЫТУТ У ІНСТЫТУЦЕ

- ФАКУЛЬТЭТ ГРАМАДСКІХ ПРАФЕСІЙ — ДЗЯРЖАЎНАЯ ГЭТА АРГАНІЗАЦЫЯ ЦІ ГРАМАДСКАЯ!
- СТУДЭНТУ-ВЫПУСКНІКУ — ДРУГУЮ ПРАФЕСІЮ.
- БЕЗ СПЕЦЫЯЛІЗАЦЫІ НЕ АБЫСЦІСЯ.
- ПАТРЭБЕН МЕТАДЫЧНЫ ЦЭНТР.

З НЕКАТОРАГА часу аўдыторыя, у якой праводзяцца заняткі Гомельскага фотаклуба, нібы паменшала, стала цяснейшай. Дзе ўчора сядзелі па двое, сёння, глядзіш, па трое — прысябрыліся і ўважліва, з павагай слухаюць навічкі. А паслухаць ёсць што. Выкладчык чытае лекцыю па фотажурналістыцы цікава, нават займальна, раскрывае сакрэт за сакрэтам — як рабіць не проста аматарскія здымкі, а такія, якія мелі б грамадскае гучанне і зацікавілі іншых.

Міхаіл Гарасімавіч Гераймовіч — не прафесіянальны фотажурналіст. Ён — інжынер-канструктар Гомельскага завода «Гідрапрывад». Але паспеў набыць сабе добрую славу і ў Мазыры, дзе раней працаваў, і ўжо тут у Гомелі, як высокакваліфікаваны фотажурналіст.

Інжынер-канструктар і фотажурналіст — што тут, здаецца, можа быць агульнага? Як сумясціць чалавеку такія розныя прафесіі, як палюбіць другую настолькі, каб аддаваць ёй увесь свой вольны час, каб захапіць гэтай справай і іншых, перадаць ім свае веды, майстэрства? Аказваецца, усё гэта магчыма, калі ў тваёй душы няспынна гарыць агеньчык энтузіяста.

Канкрэтныя веды, патрэбныя для другой прафесіі, глыбокае разуменне законаў фотамастацтва пачэрпнуў Міхаіл Гераймовіч яшчэ ў час вучобы ў нашым політэхнічным інстытуце. Такіх, як Гераймовіч, гэта значыць выпускнікоў, што побач з асноўнай прафесіяй выносяць са сцен ВНУ яшчэ і дадатковую, мы штогод выпускаем больш чым 500 чалавек.

ФАКУЛЬТЭТ грамадскіх прафесій нашага інстытута — адзін са старэйшых у рэспубліцы. Ён арганізаваны яшчэ ў красавіку 1963 года паводле сумеснага загаду Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі, Міністэрства культуры, Міністэрства сельскай гаспадаркі і Міністэрства аховы здароўя БССР. У адпаведнасці з гэтым загадам у многіх вышэйшых навучальных установах Беларусі распачалася падрыхтоўка кадраў кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці.

Справа была новая, кожны крок быў крокам у нязведанае. Перш за ўсё мы стварылі савет факультэта на чале з прарэктарам па навучальнай рабоце Л. Ляховічам. Быў адразу прызначаны і дэкан факультэта. Шмат у той час было ў нас і спрэчак, і роздуму. Як лепш арганізаваць падрыхтоўку студэнтаў па другой прафесіі? Каго рыхтаваць, якія дадатковыя спецыяльнасці, акрамя кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці, патрэбны рэспубліцы? Кіравацца толькі аднымі жаданнямі слухачоў ці адразу ўносіць ва ўсё арганізаваны пачатак?

Ніякіх метадычных указанняў не было, як не было і вопыту ні ў адной беларускай ВНУ. Некаторыя нашы выкладчыкі прапаноўвалі рашыць пытанне проста: у інстытуцкай самадзейнасці ўдзельнічае каля паўтары тысячы студэнтаў, дык найбольш актыўным з іх і трэба выдаць пасведчанні на права кіравання самадзейнымі калектывамі. (Між іншым, нават зараз, праз многа гадоў пасля адкрыцця гэтых факультэтаў, такая практыка ў некаторых ВНУ існуе). Але з гэтым пагадзіцца было нельга: пры такой пастаноўцы справы факультэт не выканаў бы ўскладзеных на яго задач, не даў бы спецыялістаў з тым узроўнем падрыхтоўкі, які патрабуецца.

Пасля стараннага вывучэння інтарэсаў моладзі (мы распаўсюджвалі спецыяльную анкету) і тых запатрабаванняў, якія вылучае жыццё, мы прыйшлі да вываду, што трэба рыхтаваць не толькі кіраўнікоў гурткоў мастацкай самадзейнасці — харавых, драматычных, танцавальных, але і кіраўнікоў грамадскіх кінастудый, студый выяўленчага мастацтва, грамадскіх груп мастацкага канструявання і прамысловай эстэтыкі, фотагурткоў і гурткоў па падрыхтоўцы грамадскіх фотакарэспандэнтаў, арганізатараў грамадскага радыёвяшчання, кіраўнікоў гурткоў мастацкага слова і культуры мовы, грамадскіх патэнтазнаўцаў...

Мы вырашылі пабудаваць навучальны працэс на факультэце па прынцыпе іншых факультэтаў — у выглядзе лекцый і практычных заняткаў, экзаменаў, залікаў, выканання дыпломных работ. Але ўсё — у вячэрні час. На гэтай дарозе нас напаткала шмат цяжкасцей. Справа ў тым, што праграмы навучання, прысланыя Цэнтральным і Рэспубліканскім дамамі народнай творчасці, былі вельмі грувасткія, яны зусім не ўлічвалі нашых умоў. Давялося ад іх адмовіцца і скласці свае вучэбныя планы. Шмат нам дапамаглі ў гэтым розныя творчыя арганізацыі Беларусі і Масквы. Напрыклад, праўленне Саюза кінематаграфістаў БССР абмеркавала наш план падрыхтоўкі кіраўнікоў грамадскіх кінастудый на спецыяльным пасяджэнні, было ўнесена шмат каштоўных заўваг. Мы разбілі праграму падрыхтоўкі кіназнаўцаў на два гады. Слухачы цяпер вывучаюць гісторыю кіно, кінаматэрыялазнаўства, кінадраматургію, рэжысуру, апаратарскае майстэрства, мантаж і фотапрактыку.

Распрацоўваючы вучэбныя планы для вакальна-хормайстарскага аддзялення, мы імкнуліся да таго, каб выпускнік-інжынер, прыйшоўшы на вытворчасць, мог кваліфікавана кіраваць вакальным калектывам. Тэрмін навучання тут таксама разлічаны на два гады, агульная колькасць вучэбных гадзін — 480. Слухачы вывучаюць дырыжыраванне і методыку работы з хорам, хоразнаўства, харавую і музычную літаратуру, авалодваюць якім-небудзь музычным інструментам, музычнай граматай, элементарнай тэорыяй музыкі, асновамі гармоніі, сальфеджыо.

Былі прыняты меры, каб будучыя інжынеры, камандзіры вытворчасці мелі зусім прафесіянальныя веды па прамысловай эстэтыцы і патэнтазнаўстве: у нашай рэспубліцы пакуль што спецыялісты гэтага профілю не выпускаюцца. «Сімбіёз» інжынера і мастака-канструктара, інжынера і патэнтазнаўцы, з нашага пункту гледжання, з'яўляецца найбольш эфектыўным.

Дэталёва былі распрацаваны планы падрыхтоўкі па іншых спецыяльнасцях.

Шмат клопатаў мелі мы з матэрыяльнай базай. Асігнаванняў на тое, каб набыць абсталяванне, інструменты, інстытут амаль не меў. Выручылі трохі прадпрыемствы і творчыя арганізацыі Мінска. Студыя «Беларусьфільм», Дзяржаўны камітэт па радыёвяшчанні і тэлебачанні Савета Міністраў БССР, завод імя Вавілава перадалі нам некаторае абсталяванне для арганізацыі кіналабараторыі і радыёвузла. Падабраць добрыя кадры выкладчыкаў таксама было няпроста. І ўсё-такі згадзіліся весці заняткі ў нас на факультэце многія выкладчыкі інстытута, як Л. Маркалёва, Ул. Аўсянка, выказалі жаданне працаваць у нас дзеячы культуры і мастацтва, як аператар кінастудыі «Беларусьфільм» Г. Удавенкаў, фотажурналіст А. Дзітлаў, радыёжурналістка Н. Чайка. З лекцыямі выступалі ў нас такія майстры савецкага мастацтва, як А. Райкін, Д. Шастаковіч, Р. Рашаль, Р. Чухрай і іншыя.

ТРЭБА СКАЗАЦЬ, што з першых крокаў факультэт адчуваў клопаты і падтрымку партыйнай і камсамольскай арганізацый інстытута, Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі рэспублікі. Аўтарытэт факультэта рос, павялічылася і імкненне студэнтаў трапіць ў лік яго слухачоў. На аддзяленне кіраўнікоў груп мастацкага канструявання і прамысловай эстэтыкі давялося нават рабіць адборачны конкурс.

Зараз наш інстытут нельга нават уявіць без гэтага факультэта. Ён атрымаў прызнанне за межамі рэспублікі, быў удзельнікам ВДНГ. Створаныя яго слухачамі навукова-папулярныя і іграваныя фільмы адзначаліся на міжнародных, саюзных і рэспубліканскіх конкурсах аматарскіх фільмаў. Адзначаны дыпломамі і слухачы аддзялення грамадскіх карэспандэнтаў.

Факультэт грамадскіх прафесій стаў цэнтрам не толькі эстэтычнага выхавання студэнтаў. Ён выклікаў да жыцця і такія «сыноўнія» аб'яднанні як «Фотаклуб», «Клуб прыстойных паводзін». Злымаючы, напрыклад, фільм «Памяць», прысвечаны студэнтам і выкладчыкам роднага інстытута, якія загінулі ў час Вялікай Айчыннай вайны, слухачы правялі немалы следапытніцкі пошук. Шмат цікавых матэрыялаў пра мінулае і сённяшняе нашай рэспублікі, сабралі слухачы аддзялення грамадскіх карэспандэнтаў пры падрыхтоўцы фотавыстаўкі, прысвечанай юбілею рэспублікі.

Па заданні рэктарата і партыйнага камітэта інстытута наш факультэт правёў немалую работу з моладдзю не толькі Мінска, але і іншых куткоў рэспублікі, каб памагчы правільна выбраць будучую прафесію. Былі падрыхтаваны дзве тэлеперадачы і адна радыёперадача, альбом-праспект, шматлікія фотавітрыны, у якіх мы расказвалі пра жыццё інстытута, пра тыя прафесіі, якія набываюць нашы студэнты. Слухачы факультэта ствараюць фільм «Дзень адчыненых дзвярэй», які таксама прынясе нямала карысці моладзі.

Дзеянне факультэта набывае ўсё большую грамадскую значнасць. Слухачы яго яшчэ на працягу вучобы сталі аказваць дапамогу прадпрыемствам Мінска. Так, на просьбе гадзіннікавага завода з ліку рабочых падрыхтавана група грамадскіх кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці.

(Заканчэнне на 2-й стар.)

ДОБРЫ ПАЧЫН ПАДТРЫМЛІВАЕЦЦА

Дагавор аб сацыялістычнай садружнасці паміж калектывамі Брэсцкага тэатра імя ЛКСМБ і завода электравымяральных прыбораў.

Добры пачын тэатраў, якія заключылі дагаворы аб сацыялістычнай садружнасці ў гонар 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна з вытворчымі калектывамі, знаходзіць усё большую падтрымку сярод работнікаў мастацтва Беларусі. Гэтымі днямі такі дагавор заключылі паміж сабой калектывы Брэсцкага абласнога тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі і Брэсцкага завода электравымяральных прыбораў.

Творчыя работнікі тэатра абавязаліся дапамагчы рабочым і служачым прадпрыемства стварыць драматычны калектыў і аказваць яму сістэматычную дапамогу. Цесныя кантакты з рабочымі і служачымі завода памогуць артыстам, рэжысёрам, мастакам тэатра лепш вывучаць жыццё працоўнага калектыву, яго растучыя духоўныя запатрабаванні.

Дагаворам прадугледжаны сустрэчы артыстаў з перадавікамі вытворчасці, ударнікамі камуністычнай працы, наватарамі, моладдзю тэатра і завода.

Для аператыўнага кіраўніцтва шэфскімі сувязямі і кантролю за выкананнем дагаворных абавязацельстваў створан сумесны аператыўны штаб, у які ўваходзяць прадстаўнікі тэатра і прадпрыемства.

АСАБНЯК НА ВУЛІЦЫ Веры ХАРУЖАЙ

На вуліцы Веры Харужай стаіць трохпавярховы асабняк, на шыльдзе якога напісана: «Мінскае гарадское прафесіянальна-тэхнічнае вучылішча № 32 паліграфістаў». Тут юнакі і дзяўчаты авалодваюць прафесіямі друкароў, наборшчыкаў ручнога набору, лінатыпістаў, пераплётчыкаў, фатографаў і прадаўцоў кніг.

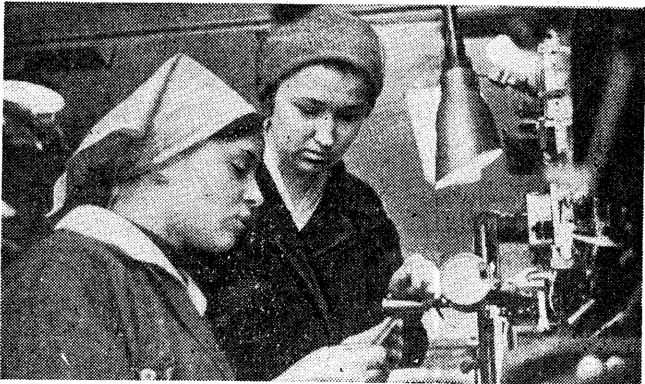
640 навучэнцаў штодзённа запаўняюць кабінеты, класы і вытворчыя цэхі вучылішча. Працоўны дзень вучылішча пачынаецца з урачыстай лінейкі — летам у двары, а зімой уздоўж шырокага калідора на другім паверсе... Ідзе кароткая дзелавая гаворка пра чарговае вытворчае заданне, пра здароўе і настрой навучэнцаў. «Зарадам бадзёрасці» называюць у вучылішчы ранішнюю лінейку.

У друкароў Васіля Грыня і Аляксандра Вярсоцкага — лепшых навучэнцаў групы, сёння адказнае даручэнне — надрукаваць каляровую афішу — аб'яву (напачатку ў два колеры). У хлопцаў сур'ёзныя, заклапочаныя твары. Яны ўважліва агледзелі машыну, старанна прыправілі набор і ўключылі рубільнік. Вось і першыя адбіткі-лісты (здымак трэці).

Грынь і Вярсоцкі хлопцы старанныя. За добрую вучобу Васіля Грыня дырэкцыя вучылішча нядаўна паслала ў падарожжа ў поездзе «Дружба» па маршруце Мінск — Масква — Кіеў — Мінск. Хлопец і цяпер ходзіць пад уражаннем убачанага ў дзвюх сталіцах.

Пакуль Васіль і Саша завіхаюцца ля машыны, пройдзем у іншыя цэхі гэтага сапраўднага вытворчага камбіната. Цэхі гэтыя — светлыя, прасторныя. Многа ў іх паветра, сонца, кветак. Вучэбныя групы і цэхі спаборнічаюць паміж сабой. Сёння наперадзе ідзе пераплётны цэх. Пагля́дзіце на гэтых дзяўчат за работай (здымак другі). Гэта — навучэнкі другой групы, і заваявалі яны пераходны Чырвоны сцяг. Майстар Раіса Шапашнікава, сама былая выхаванка вучылішча, умее быць па-таварыску шчырай, уважлівай і патрабавальнай. Таму, відаць, вучацца і працуюць яе вучні старанна.

Дзявочае царства і ў лінатыпным цэху. Але не чуваць тут жартаў і смеху. Дзяўчаты засяроджана працуюць. Да будучай лінатыпісткі Алены Паплеўка падышла майстар Лідзія Хмыз (здымак першы). Лена ўважліва слухае парады свайго настаўніка.

Другое захапленне Лены — танцы. Лена — адна з лепшых танцорак у самадзейным калектыве. Сяброўкі Лены Фаіна Нарановіч таксама любіць танцы, і яны разам ходзяць на рэпетыцыі, а Зоя Іванкова спявае ў хоры.

Многія выхаванцы вучылішча займаюцца ў самадзейных гуртках. У хоры, напрыклад, занята 85 навучэнцаў, у танцавальным гуртку — 24 чалавекі. Ансамбль песні і танца вучылішча — нязменны ўдзельнік раённых, гарадскіх і рэспубліканскіх аглядаў. За творчыя поспехі спевакі і танцоры ўзнагароджваліся дыпломамі і граматамі.

Ёсць у вучылішчы адзін пакой, дзе любяць бываць будучыя паліграфісты. Тут ціха, можна засяродзіцца, падумаць. Гэта — ленінскі пакой. Усё ў ім зроблена рукамі навучэнцаў: лозунгі, плакаты, прыгожыя альбомы. У спецыяльным альбоме сабраны цікавыя матэрыялы пра падпольную друкарню «Звязда», пра падпольшчыкаў — друкароў і наборшчыкаў Расонскага, Старадарожскага, Краснапольскага, Віцебскага і іншых раёнаў рэспублікі.

Ленінскі пакой вучылішча — музей у мініяцюры. У ім экспануецца многа арыгінальных матэрыялаў і дакументаў. Ёсць пісьмы С. Дзяржынскай і А. Стасавай, Вальтэра Ульбрыхта і Янаша Кадара. Цікавыя матэрыялы аб жыцці Леніна атрыманы з Ульянаўска, Шушанскага, Польшчы і Лейпцыга. Пісьменніцы Е. Драбкіна, Г. Серабракова, М. Прыляжаева прыслалі краязнаўцам вучылішча свае творы з аўтографамі.

Узначальвае работу ленінскага пакоя савет на чале з камсамолкай Любай Стражэвіч. Савет арганізоўвае сустрэчы са старымі бальшавікамі, ветэранамі Вялікай Айчыннай вайны і працы. На бліжэйшы час плануецца правесці сустрэчы з супрацоўнікамі Дзяржаўнай бібліятэкі імя Леніна і беларускімі пісьменнікамі, якія напісалі творы аб Леніне.

...Амаль чвэрць стагоддзя працуе ў рэспубліцы вучылішча паліграфістаў. За гэты час яно выпусціла больш як тры тысячы спецыялістаў для паліграфічных прадпрыемстваў рэспублікі, 200 прадаўцоў кніг, 180 фатографаў для раённых камбінатаў бытавых паслуг. Яны працуюць у розных кутках Беларусі. Сёння 60 працэнтаў рабочых паліграфкамбіната імя Я. Коласа і каля 90 працэнтаў калектыву друкарні «Звязда» — былыя выхаванцы гэтага вучылішча. Многія з іх сталі інжынерамі, узначальваюць цэхі і змены.

Я. ДАНСКАЯ.

Фота Ул. КРУКА.

СПРАВА № 01754

Дзіву даешся, як гэты Ламбразо па твары, па форме галавы браўся прадвызначаць злачынныя схільнасці чалавека!.. Твар хлопца, што сядзіць перада мной у пакоі следчага ізалятара, самы звычайны. Ніякіх там жалезных сківіц і скошанага ілба. Наадварот, лоб высокі і чысты. І вочы не бегаюць. Спакойныя такія зеленаватыя вочы.

— А скажы ты, Гена, — звяртаюся я да яго, — што ты рабіў у камеры да таго, як прывялі цябе сюды?

Гена паціскае плячыма:

— А нічога. «Казла» забіваў.

— А спіш як? Можа сніцца ўсялякае?

— Не, сплю добра.

І ўсміхаецца.

І сябры Гены Каранеўскага, што пазней адзін за адным паяўляюцца ў пакоі, таксама не вельмі пакутуюць.

— Вось толькі лямпачка ўсю ноч гарыць, цяжка было прывыкнуць, — кажа Віктар Сіманенкаў.

У гэтага зусім яшчэ дзіцячы твар. Ну, а трэці — Сяргей Уржэнка — слова скажа і зальецца чырванню, апусціць долу блакітныя вочы.

Заклаўшы рукі за спіну (прывыклі ўжо да мясцовых парадкаў), апошні з хлопцаў выходзіць, і мне раптам здаецца — усё, што я тут убачыў і пачуў, нерэальнае. Ніяк не магу звязаць у адно страшнае забойства і гэтых трох. Я чакаў убачыць няхай і семнаццацігадовых, але з нейкай пячаткай бандытаў на абліччах. А гэтыя — такія ж звычайныя, нават сімпатычныя...

Яны жылі на адной вуліцы ў пасёлку каля Мар'інай Горкі. На ўскраіне — двухпавярховы будынак дзесяцігодкі, дзе вучыліся гэтыя хлопцы. Праўда, да самага апошняга часу хадзіў у школу толькі Віктар. Генадзь яшчэ вясной забраў дакументы, а Сяргей за год да гэтага паступіў у Мінскае прафтэхвучылішча № 12...

Заходжу ў дом Каранеўскіх. Адчыняе дзверы жанчына сярэдніх гадоў. Здагадваюся — маці Гены — яны вельмі падобныя.

— З Мінска? Бачылі майго сына?

Жанчына заліваецца слязьмі...

«Неяк па дарозе ў школу я зайшоў да Гены. Быў ён у хаце адзін. Разгаварыліся. Я і кажу яму, што абрыдла мне гэтая школа, вось бы заняцца чым-небудзь сапраўдным. Гена і кажа, што добра было б арганізаваць шайку, як у Амерыцы — ён недзе чытаў пра гангстэраў — але з такімі баягузамі, як я, кашы не зварыш. Я тады сказаў, што ці не лепш украсці машыну і махнуць з дзяўчатамі на поўдзень. Ідэя спадабалася. Толькі, на думку Каранеўскага, няблага было б спачатку абабраць які-небудзь магазін, бо што за паездка без грошай?»

Гэта з паказанняў Сіманенкава.

Калі нават забыцца на тое, што адбылося пазней, дык і з гэтых слоў можна сабе ўявіць, як былі выхаваны, чым жылі хлопцы. Дарэчы, абодва яны з матэрыяльна забяспечаных сем'яў.

... План быў складзены тут жа, і ўсё ішло на дзіва проста, спакойна і цвяроза, як па пісаным.

У той самы дзень Каранеўскі і Сіманенкаў укралі ў сваяка Сіманенкава стрэльбу з усімі прыпасамі. Ноччу (да іх далучыўся і Сяргей Уржэнка) паспрабавалі ўкрасці машыну спачатку з камбіната бытавога абслугоўвання, а пасля з гаража РК КПБ. Пасля няўдачы (у камбінаце машына не завялася, а ў гаражы райкома перашкодзіў вартаўнік, якога хлопцы абстралялі) тройка рашыла падацца ў Мінск, бо там «больш магчымасцей».

Падвечар другога дня, 14 лістапада 1968 года, на Прывакзальнай плошчы нанялі таксі да Смілавіч.

«План быў такі, — паказвае Каранеўскі, — па дарозе заглушыць вадзіцеля, звязаць яго і выкінуць з машыны, а потым ужо даехаць да якога-небудзь магазіна і абрабаваць яго. Але па дарозе я зразумеў, што заглушыць шафёра прыкладам не ўдасца, бо няма як развярнуцца — мала месца. Я шапнуў Сіманенкаву, які сядзеў наперадзе, каб ён памяняўся са мной месцамі і сабраў стрэльбу, бо я не ведаў, як гэта робіцца.

Мы дамовіліся, што як толькі Віктар збярэ стрэльбу, ён скажа ўмоўнае слова, і я папрашу вадзіцеля спыніцца. Так і зрабілі. Утрох мы выйшлі і адбегліся ў канаву ля дарогі папраіцца. Я спачатку сказаў, каб страляў Сіманенкаў, але Віктар запярэчыў — машыну можа вадзіць толькі ён і таму яму трэба сядзець каля шафёра, каб перахапіць руль. Я сеў зноў на сваё месца, а Сіманенкаў да шафёра. Як толькі машына рушыла, я падняў стрэльбу і стрэліў у шыю вадзіцелю».

Праз некалькі метраў злачынцы спынілі машыну, вывалаклі труп і пацягнулі ў хмызняк. Абшукалі. Здабыча склала 28 рублёў. Знялі шапку і гадзіннік і, вярнуўшыся ў машыну, паехалі шукаць магазін. Недзе пад Дукорай збіліся з дарогі, развярнулі машыну і з'ехалі ў канаву. У гэты момант паказалася сустрэчная машына. Шафёр, угледзеўшы ў канаве аўтамабіль, спыніўся, каб дапамагчы. Убачыўшы чалавека, бандыты пабеглі ў поле, пакінуўшы стрэльбу ў машыне. Яны доўга блукалі ў цемры па прасёлках, пакуль не выйшлі на станцыю Седча. Тут селі ў прыгарадны поезд на Пухавічы. Апоўначы злачынцы былі ўжо дома. Пад раніцу іх узяла міліцыя.

Калі я перачытваў крымінальную справу, сустракаўся з забойцамі ў ізалятары, гутарыў з іх бацькамі, следчым, настаўнікамі, работнікамі міліцыі, адна і тая ж думка свідравала галаву — як усё магло здарыцца?

Зараз, калі ўжо грымнуў гром, у Мар'інай Горцы замітусіліся. Школа вінаваціць бацькоў, бацькі школу, разам яны папракаюць міліцыю, а міліцыя іх. І ў кожным гэтым абвінавачанні ёсць свая логіка.

Чым апраўдаюцца, скажам, бацькі Генадзя Каранеўскага ці Віктара Сіманенкава? Што змалку выхоўвалі дзяцей лупцоўкай? Кажуць, чалавек, якога многа білі, ніколі не падыме на бліжняга руку. Можа, так яно і бывае, ды не заўсёды. Ці не кулакі п'янага бацькі ўнушылі Генадзю яго першае правіла — дужаму ўсё дазволена. У кампаніі з такімі ж абібокамі ён проста тэрарызаваў увесь пасёлак.

У следчай справе захоўваецца цікавы дакумент — пратакол класнага камсамольскага сходу, які абмяркоўваў вучобу і паводзіны Каранеўскага (у яго было 10 двоек па розных прадметах і двойка па паводзінах за чвэрць). Калі яму далі слова, дык пачулі: «Выступаць адмаўляюся, баліць язык. Сустрэнемся вечарам, тады пагаворым».

Ён мог не толькі прыйсці нецвярозы на ўрок, але нават паказаць кулак настаўніку, а то і яшчэ горш.

І як часта бывае ў такіх выпадках, для некаторых падлеткаў Каранеўскі стаў героем: а як жа — смелы, нікога не баіцца. І на сорам школе, яна гэты «аўтарытэт» развянчаць не змагла (дарэчы, пра план злачынцаў ведалі яшчэ некалькі вучняў, адзін з іх даў Каранеўскаму ключ ад запальвання, другі — шарыкі ад падшыпнікаў для зарадкі гільз, трэці — грошы).

Я доўга гутарыў з дырэктарам школы І. Хазяевым. Быў ён не ў настроі. Якраз напярэдадні майго прыезду кіраўнікоў школы слухалі на пасяджэнні бюро РК КПБ і дырэктару далі строгае партыйнае спагнанне, а яго намесніка па выхаваўчай рабоце знялі з работы.

— Паверыце, — гаварыў Хазяеў, — не было дня, каб мы не займаліся Каранеўскім. І настаўнікі дахаты хадзілі, і лепшых вучняў яму давалі. Адным словам, благому не вучылі, паглядзіце, якія ў нас мерапрыемствы праводзяцца...

Пацікавіўся мерапрыемствамі. Сапраўды, працуюць розныя гурткі, наладжваюцца экскурсіі ў тэатры і музеі, праводзяцца дыспуты і канферэнцыі па лепшых кнігах і г. д., і да т. п.

Слоў няма, усё гэта важна, бо няма ў выхаваўчай рабоце дробязей. Смешна толькі, калі «набор» выхаваўчых мер, своеасаблівы выхаваўчы рацыён выдаюць за панацэю ад усіх бядот. Вядома ж, куды як добра было б, калі б, скажам, удзельнікі дыспуту па кнізе «Маладая гвардыя» набылі маральныя якасці Алега Кашавога ці Ульяны Громавай, а паглядзеўшы левітанаўскі пейзаж, вучні сталі гарачымі аматарамі прыроды.

Утрырую? А вы хіба не чыталі нарысаў на педагагічныя тэмы, героі якіх перавыхоўваюцца менавіта такім спосабам?

У жыцці трошкі складаней. Аднаму тургенеўскае «Муму» западае ў сэрца на ўсё жыццё, другому пакуты Герасіма, як кажуць, да лямпачкі. Можаце Сіманенкава сто разоў вадзіць па Траццякоўцы і дзвесце разоў чытаць яму лекцыі пра высакароднасць, а ў яго і жылачка не варухнецца. Дарэчы, бібліятэчны фармуляр яго спісаны ад пачатку і да канца, і ёсць тут і Талстой, і Маякоўскі, і Шолахаў.

Але ж, прайдзісветамі, вядома, не нараджаюцца. Быў, відаць, момант (а можа і не адзін), калі ў сэрца хлопца трапіла не тое семя, што трэба. І пустазелле задушыла добрыя парасткі. Калі ўжо я перайшоў на сельскагаспадарчую тэрміналогію, дык дадам, што выратаваць усё магла добрая прапалачка, ды, відаць, не было каму заняцца...

Ох, гэтае злое семя. Адкуль толькі яно бярэцца? Перада мной пісьмо аднаго з чытачоў нашай газеты — В. Шыдлоўскага:

«Днямі, марознай раніцай, — піша ён, — я праходзіў міма 35-й мінскай школы і стаў сведкам такой сцэны. Малады чалавек, можа, нядаўні выпускнік, у гурце вучняў розных узростаў старанна цэліўся ўверх з дробнакалібернай вінтоўкі. Я зірнуў угару. Там, на карнізе, ля самага даха, прытуліўшыся да настылай сцяны, сядзелі галубы. Чалавек раз-пораз страляў, але кожны раз мазаў. А ў гэты час да вокан усіх трох паверхаў, папрыціскаўшы насы да шыб, прыпалі вучні, чакаючы вынікаў палявання. І мне прыйшлі на памяць словы аднаго з герояў Янкі Брыля: «Аж страшна за дзяцей, якіх тут многа...» Страшна не толькі таму, што можа здарыцца няшчасны выпадак. Страшна, што жорсткасць гэтага чалавека бачаць дзеці. Я паспрабаваў спыніць маладога чалавека, які аказаўся лабарантам школы, але ён спакойна адказаў, што выконвае загад дырэктара. Галубы, бач, забрудзілі гарышча. Праз два дні мой сын, які вучыцца ў гэтай школе, прыносіць дамоў падстрэленага голуба. Знайшоў, кажа, ля школы. Вось тады я і сеў за пісьмо. Не хачу, каб калечылі душы нашых дзяцей».

Дадамо да ўсяго гэтага, што я адразу пазваніў у Фрунзенскае райана і мне адказалі, што 35-я сярэдняя школа — адна з лепшых у раёне...

І, нарэшце, яшчэ пра адну ўстанову з выхаваўчымі функцыямі — міліцыю, а дакладней, пра Пухавіцкую міліцыю.

Бацькі і настаўнікі Каранеўскага, Сіманенкава і Уржэнкі ў адзін голас гавораць, што гэтае злачынства для іх — гром з яснага неба. Недзе ім можна паверыць. А вось калі з такой самай заявай выступае міліцыя, дык гэта абурае.

Чалавек, які задумаў злачынства, вядома ж, спадзяецца пазбегнуць пакарання. Добраахвотная здача ў рукі правасуддзя — пакуль што вельмі рэдкая з'ява. Таму адным з важных сродкаў папярэджвання злачынстваў з'яўляецца прапаганда вядомага ленінскага тэзіса аб непазбежнасці пакарання. На жаль, пра гэта ў нас часта забываюць. Яркае таму сведчанне — справа Каранеўскага і яго кампаніі. Без перабольшвання можна сказаць, што да апошняга моманту ў Мар'інай Горцы аб'ектыўна ўсё складвалася так, што злачынцы былі ўпэўнены ў беспакаранасці. Складвалася... не без дапамогі мясцовай міліцыі.

Як вынікае з абвінаваўчага заключэння, падрыхтаванага абласной пракуратурай, Каранеўскі, Уржэнка і Сіманенкаў разам з іншымі падлеткамі толькі ў 1968 годзе ўчынілі не адно цяжкае злачынства. Гэта бойкі, у выніку якіх некалькі чалавек былі збіты да паўсмерці, крадзёж аўтамашыны, рабункі і г. д.

Праўда, частка гэтых фактаў выплыла на паверхню толькі цяпер, што, вядома, не робіць гонару Пухавіцкай міліцыі (факты ўскрыты без яе дапамогі), але тое-сёе было вядома мясцовым ахоўнікам парадку і раней. Так, летась у красавіку Каранеўскі, Уржэнка і нейкі Мазанік зрабілі спробу ўкрасці машыну «хуткай дапамогі» і прыцягваліся за гэта да крымінальнай адказнасці. Але ўсё для іх абышлося лёгкім спалохам. Мазанік, як старэйшы, народным судом быў прысуджаны да грашовага штрафу, а крымінальная справа на Каранеўскага і Уржэнку была спынена, і матэрыялы перададзены ў камісію па справах непаўналетніх пры Пухавіцкім райвыканкоме з такім суправаджэннем: «У дзеяннях Каранеўскага і Уржэнкі ёсць састаў злачынства, прадугледжаны артыкулам 207-2 ч. 1 к.к. БССР. Аднак, улічваючы іх сумленнае прызнанне і пакаянне, а таксама тое, што яны непаўналетнія, раней не судзімыя і не з'яўляюцца грамадска-небяспечнымі асобамі, да таго ж вучацца ў школе і могуць быць выхаваны мерамі грамадскага ўздзеяння, крымінальную справу спыніць».

У камісіі злачынцы таксама далі слова, што «больш не будуць», і іх з мірам адпусцілі. Самае цікавае, што і ў гэтую камісію Каранеўскі, напрыклад, трапляў трэці раз. У 1965 годзе за тое, што з групай падлеткаў прыставаў да дзяўчат на вуліцы, на наступны год — за раскрапку на станцыі грузавога цягніка.

Я спытаў у намесніка старшыні Пухавіцкага райвыканкома Стэфаніды Уладзіміраўны Александровіч, якая ўзначальвае камісію па справах непаўналетніх, няўжо яна не бачыла, з кім мае справу? Крыху пачырванеўшы, Стэфаніда Уладзіміраўна прызналася, што пры ёй Каранеўскага «разбіралі» на камісіі толькі раз, а пра астатнія выпадкі яна не ведае, бо тады яшчэ не працавала ў раёне.

— Каб мяне папярэдзіла міліцыя, што гэта рэцыдыў, — абавязкова дабіліся б ізаляцыі Каранеўскага.

Вось так і атрымалася — то не ведалі, то паверылі, то проста прамаргалі.

Дарэчы, ёсць спецыяльная пастанова, згодна з якой падлеткі, затрыманыя міліцыяй за злоснае хуліганства, на працягу двух гадоў павінны быць на ўліку ў дзіцячым пакоі міліцыі, работнікі якой абавязаны рэгулярна цікавіцца сваімі «падапечнымі», праводзіць з імі выхаваўчую работу. Каранеўскім жа, хоць ён і быў на такім уліку, ніхто з міліцыі так і не зацікавіўся.

Вось і ўсё, што хацелася мне расказаць пра гэтую страшную гісторыю.

Днямі я сустрэў Ігара Віктаравіча Гарбачова, пракурора-крыміналіста Мінскай абласной пракуратуры, які вёў справу аб забойстве таксіста. Я пацікавіўся яго «падапечнымі».

— А вось, пачалі нервавацца, усё распытваюць у мяне, ці добрая ахова будзе на судзе...

— ?..

— Баяцца, нягоднікі, сяброў забітага, баяцца людскога гневу.

Эх, шкада, вельмі шкада, што прыйшоў да іх гэты страх занадта позна.

М. ЗАМСКІ,
спец. кар. «Літаратуры і мастацтва».

Слова пра малодшага сябра

УБАЧЫЦЬ СЯБЕ

Пісаць пра маладую артыстку Наташу Чамадураву цяжка, але цікава. Цяжка таму, што яе творчая біяграфія яшчэ надта кароткая, а цікава таму, што жыве ў ёй нястомнае імкненне да пошуку, свежасць успрыняцця, разважлівая смеласць.

Тры з палавінай гады таму назад, пасля сканчэння Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута прыйшла Наташа ў Рускі драматычны тэатр імя Горкага. Была яна нязграбным падлеткам, а вочы — пранізлівыя, дапытлівыя...

Дэбюты бываюць шумныя і шматабяцаючыя, а бываюць непрыкметныя, ціхія... Пра іх успамінаюць потым, калі акцёра ўжо заўважаюць і прызнаюць.

Наташы спачатку проста не шанцавала. Уводы, уводы, уводы... Мы, старэйшыя акцёры, ведаем, як цяжка ўвайсці ў стары спектакль. Артыстам, занятым у ім, бывае, усё ўжо надакучыла, і яны іграюць без асаблівага ўздыму. Замест 30—40 рэпетыцый пры першапачатковай падрыхтоўцы спектакля даводзіцца «ўваходзіць» у яго з 8—10. Апрача таго старыя спектаклі рэдка рэцэнзіруюцца крытыкамі, і тут вельмі мала надзеі на тое, што цябе заўважаць. А акцёру гэта — ой, як патрэбна!

Але Наташа не думала аб гэтым. З азартам і запалам маладосці прынялася яна за работу. Ёй давялося пачынаць з уводу ў спектакль па п'есе Эдуарда дэ Філіпа «Філумена Мартурана», які ішоў ужо многа гадоў. І тут маладая актрыса парадавала нас, яе партнёраў па спектаклі. Мы з цікавасцю назіралі, як з кожным днём усё больш выразна акрэсліваліся контуры цікавага характару італьянскай дзяўчыны Лючыі, як Наташа знаходзіла ўсё новыя і новыя рысачкі вобраза, пераўвасаблялася. На сцэне яна заражала нас, вопытных артыстаў, чысцінёй, наіўнасцю, весялосцю, незалежнасцю...

Наташа вельмі хвалявалася. Пасля кожнага спектакля яна задавала адно і тое ж пытанне: «Я іграла дрэнна?» І ўважліва выслухоўвала нашы заўвагі. І ўся паглыблялася ў сябе, маўчала, думала... І зноў шукала. І зноў задавала сваё трывожнае пытанне: «Я дрэнна іграла?» Так увесь час, пакуль ішоў спектакль.

Наступная работа — зноў увод. На гэты раз у п'есу Віктара Розава «У дзень вяселля». Спачатку гэтую ролю іграла вопытная ўжо артыстка Б. Мусумян. Наташа пайшла ў рабоце над роляй сваім шляхам. Яна імкнецца даследаваць характар гераіні. Злосная, лёгкадумная, з прэтэнзіяй на веданне жыцця — такой прадстае перад намі Мая. І не толькі такой. У выкананні Наташы Чамадуравай Мая варты жалю чалавек. Яна разумее гэта і іранізуе з усіх і з сябе таксама. І нам нечакана становіцца шкада гэтую Маю і хочацца дапамагчы ёй...

Я не магу сказаць, што вобраз, створаны Наташай, быў узорам акцёрскага майстэрства, зусім не. Аб недахопах яго можна было б гаварыць, бадай, больш, чым аб вартасцях. Але дорага тое, што Наташа здолела стварыць своеасаблівы характар, не паўтараючы сваю папярэдніцу.

Яшчэ адна роля. Зноў Мая — гераіня п'есы Кастуся Губарэвіча «Дзеля жыцця». Нарэшце! Нарэшце артыстка пройдзе ўсе этапы працы спачатку і да канца.

Адразу ж павінна агаварыцца, што вялікай прасторы для імправізацыі, фантазіі, пошукаў роля не давала. У драматурга маладая настаўніца Мая трохі аднапланавая, без асаблівых індывідуальных рысаў характару.

Я ціхенька назірала за актрысай. Было цікава бачыць яе не толькі ў рабоце, на сцэне, але і за кулісамі, калі яна думае, слухае, назірае за партнёрамі.

І вось, нарэшце, прэм'ера. Павінна сказаць, што прэм'ера неабходная акцёру, як журналісту надрукаваны артыкул, або як архітэктару пабудаваны дом. Прэм'ера дае магчымасць акцёру не толькі паказацца, але і убачыць сябе.

Вядома, лягчэй за ўсё было зрабіць настаўніцу, маладую настаўніцу парывістай рамантычнай, мэтанакіраванай — узяць тое, што ляжыць на паверхні. Наташа робіць яе сухаватай, ледзь нават педантычнай, і не адразу мы прымаем яе. Але паступова становімся сведкамі, як глядзельная зала «ўлюбляецца» ў гераіню за мужнасць, прамату, за ўменне без гучных слоў і без прыгожых поз, проста служыць людзям.

Мне падабаецца, што Наташа дзёрзкая ў сваіх шуканнях, што яна не паўтараецца, а на кожным паказе спектакля іграе крышачку другога чалавека — як і належыць, як і ў жыцці чалавек кожны дзень крышачку іншы.

Новая работа — Ася ў спектаклі па п'есе В. Пановай «Яшчэ не вечар». Падлетак, школьніца, якой рана даводзіцца стаць дарослай. Яна мітусіцца паміж бацькам, які ўжо даўно звярнуў з правільнай дарогі і якога яна ўсё роўна любіць, і маці, якая выклікае ў яе боль і шкадаванне. Ася прайшла вельмі цяжкую школу жыцця, але здолела захаваць святую веру ў людзей, у іх дабрату. Так «прачытала» сваю новую гераіню маладая актрыса, такой прадстала перад гледачамі і палюбілася.

Наташа ўмее марыць, умее фантазіраваць. І гэта «ўласцівасць» яе характару асабліва праяўляецца, калі яна выступае ў ролях казачных персанажаў.

І яшчэ аб адной рабоце актрысы не магу не сказаць. Гэта бяссло́ўная роля Пачвары ў казцы С. Маршака і В. Васільева «Фініст — ясны Сокал». Стварыць вобраз без слоў — задача надзвычай цяжкая. І мне здаецца, што Наташа з ёй справілася нядрэнна. Вобраз атрымаўся яркі, пластычны, казачны і, як кажуць дзеці, якія, натуральна, ні разу не бачылі сапраўднай пачвары, «вельмі падобны».

Мне аднойчы давялося гаварыць з Наташай «па душах», і яна паскардзілася, што за тры з паловай гады ў тэатры нічога не зрабіла. Я разумею нецярпенне Наташы. Ёй хочацца сыграць сапраўдную вялікую ролю — і тут яна мае рацыю. Мы часам вельмі доўга «вытрымліваем» актрысу ў маладых. Мне здаецца, што ў тэатрах Масквы і Ленінграда смялей даручаюць ролі моладзі, больш пра іх пішуць, і мы ў Мінску, бадай, лепш ведаем пра Папову або Бортнікава, Носіка або Міронава, чым пра сваіх здольных акцёраў.

І ўсё-такі я не згодна з Наташай. Тое, што яна зрабіла — нядрэнная школа, фундамент для тых роляў, аб якіх яна марыць.

Я веру, што ў Наташы добрая творчая будучыня, бо ёсць у ёй акцёрскі нерв, уменне мысліць на сцэне, улюбёнасць у сваю прафесію.

А. АБУХОВІЧ,
народная артыстка БССР.

ТВОРЧАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ

У Магілёве адбылася абласная творчая канферэнцыя, у якой прынялі ўдзел кіраўнікі вядучых калектываў мастацкай самадзейнасці, дырэктары, мастацкія кіраўнікі і метадысты раённых і гарадскіх дамоў культуры, загадчыкі раённых і гарадскіх аддзелаў культуры. На канферэнцыі ішла гаворка пра задачы работнікаў культуры ў сувязі з падрыхтоўкай да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна.

Большасць самадзейных калектываў вобласці рыхтуюць цяпер новыя праграмы, прысвечаныя слаўнай даце. Аднаўляецца работа абласнога тэатра народнай творчасці. У Магілёве з творчымі справаздачамі выступяць самадзейныя калектывы раёнаў. Яны пазнаёмяць магілёўчан з новымі канцэртнымі праграмамі, у якіх вядучае месца зоймуць творы, прысвечаныя Леніну, партыі і Радзіме, і народныя песні і танцы.

СПЕКТАКЛІ ДЛЯ КАЛГАСНІКАЎ

У гасцях у калгаснікаў сельгасарцелі імя Вольгі Саломавай Гродзенскага раёна ўчора пабывалі артысты Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра. Яны паказалі хлебаробам спектакль «Крымінальнае танга» Э. Ранета. У калгасе імя Дзяржынскага Мастоўскага раёна калектыў паказаў камедыю Н. Ялунера «Жудаснае становішча» і драму В. Сабко «Захавай маю тайну». Гэтыя ж спектаклі паглядзелі працаўнікі многіх сельгасарцелей Навагрудскага і Лідскага раёнаў. У калгасах «Пагранічнік» і імя Калініна Свіслацкага раёна артысты паказалі «Камедыю памылак» В. Шэкспіра.

Тэатр амаль кожны другі свой спектакль паказвае гледачам вёскі.

БЕЛТА.

ІНСТЫТУТ У ІНСТЫТУЦЕ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Аказана дапамога фотагурткам некаторых школ Савецкага раёна. У той жа час факультэт грамадскіх прафесій стаў нібы сувязным звяном паміж дзеячамі культуры і студэнтамі астатніх факультэтаў.

Немалы вопыт работы накапілі ўжо і факультэты грамадскіх прафесій іншых вну рэспублікі. Аб гэтым ішла размова на рэспубліканскім семінары дэканаў названых факультэтаў, які адбыўся ў канцы мінулага года на базе нашага факультэта. Але зараз варта, на маю думку, не толькі гаварыць аб вопыце работы, але і пра тое, што замінае зрабіць падрыхтоўку студэнтаў па дапаможных прафесіях больш дзейснай, эфектыўнай, пагаварыць пра надзённыя пытанні жыцця і дзейнасці гэтых «інстытутаў у інстытутах», пра іх юрыдычнае становішча.

І сапраўды — самадзейная мы арганізацыя ці дзяржаўная? Гэта не рытарычнае пытанне. Многія нашы беды звязаны менавіта з няпэўнасцю становішча. Мяркуючы па афіцыяльных дакументах, пачынаючы з аб'яднанага загаду рэспубліканскіх міністэрстваў і канчаючы канкрэтным загадам рэктара інстытута аб утварэнні факультэта, мы — «законнанароджаныя». Ва ўсіх афіцыяльных дакументах адзначаецца таксама, што на такія факультэты патрэбны грашовыя асігнаванні. А на справе ніхто ніякіх сродкаў факультэту не дае. Уся дзейнасць яго ажыццяўляецца на грамадскіх пачатках.

Прадбачу, што ў гэтым месцы якія-небудзь дасведчаныя дзеячы кінуць папрок: «Ну і што за адкрыццё амерык? Многа ў краіне самадзейных выхаваўчых арганізацый, і яны працуюць з поспехам». Не пярэчу — многа. Нават факультэты грамадскіх прафесій на першым часе могуць працаваць і працавалі з поспехам на адным энтузіязме. А зараз усё набыло такі размах, што адной грамадскасці справіцца з падрыхтоўкай спецыялістаў па многіх профілях проста немагчыма. Навучанне зараз вядзецца па шырокіх вучэбных планах, яно нічым не адрозніваецца ад навучальнага працэсу на іншых факультэтах. Наш факультэт цяпер — складаная, шматгранная вучэбная гаспадарка. Штодзённа даводзіцца рашаць шмат метадычных, вучэбных пытанняў, займацца праблемамі матэрыяльнага забеспячэння. У сярэднім у тыдзень на заняткі па ўсіх аддзяленнях ідзе не менш трохсот гадзін.

Для таго, каб наладзіць нармальны вучэбны працэс, грамадскаму кіраўніцтву факультэта даводзіцца штодзённа затрачваць па шэсць-сем гадзін. Пры гэтым не трэба забываць, што ўсе члены савета факультэта з'яўляюцца навуковымі супрацоўнікамі інстытута, ім трэба асноўную ўвагу ўдзяляць навуковай рабоце, вучобе студэнтаў на асноўных факультэтах, і такая нагрузка на факультэце грамадскім, якую мы нясём, часта бывае проста не пад сілу. А як бы ўсё стала на сваё месца, каб факультэт меў хоць некалькі адзінак адміністрацыйна-тэхнічнага персаналу, метадыстаў, матэрыяльна адказных асоб!

Дык чаму не прызнаць за факультэтам грамадскіх прафесій правоў іншых факультэтаў інстытута? Я разумею, што нават у гэтым выпадку львіная доля работы, як і раней, будзе праводзіцца на грамадскіх пачатках. Але факультэт хоць атрымае законную матэрыяльную базу, не трэба будзе падбіраць «крошкі» са стала іншых. Пры мінімальных грашовых затратах выгада атрымаецца вялікая, гэта будзе самы эканамічны шлях падрыхтоўкі спецыялістаў шырокага профілю, заснаваны на энтузіязме студэнтаў ды і выкладчыкаў.

А зараз часам здараюцца такія парадоксы, што ў іх староннюму чалавеку нават цяжка паверыць. Калі мы просім якой падтрымкі ў Міністэрстве фінансаў, нас нават не слухаюць да канца і пачынаюць сарамаціць: «Ды як вам не сорамна. Факультэт працуе на грамадскіх пачатках, а вы...» Прыходзіш у інстытуцкую бухгалтэрыю з рэзалюцыяй рэктара, а бухгалтар уздыхае: «Што мне з вамі, паўзаконнымі, рабіць...»

Свае фінансавыя справы мы маглі б трохі ўмацаваць і сваімі сіламі, хай бы толькі нам дазволілі рэалізаваць сваю прадукцыю, не ставілі палкі ў колы. А гэтае, апошняе, здараецца часта. Слухачы аддзялення кіраўнікоў грамадскіх кінастудый стварылі фільм «Рака — гораду, горад — рацэ». Яго пажадаў набыць у нас Дзяржаўны камітэт па ахове прыроды. Мы ўжо складалі ружовыя планы.

Але нашы мары былі перарваны — банк забараніў камітэту купляць фільм: «інстытут не з'яўляецца арганізацыяй, якая выпускае фільмы».

У РСФСР усё-такі «дайшлі рукі» да факультэтаў грамадскіх прафесій. Пытанні іх работы дакладна сфармуляваны ў спецыяльным палажэнні, якое зацверджана міністрам вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі і міністрам культуры яшчэ ў верасні 1966 года. У гэтым палажэнні падкрэсліваецца, што факультэт грамадскіх прафесій вну ствараецца па рашэнні рэктарата **на правах самастойнага факультэта.** Слухачамі факультэта могуць быць на строга добраахвотных пачатках студэнты ўсіх факультэтаў той ці іншай вну, удзельнікі мастацкай самадзейнасці, гурткоў тэхнічнай творчасці. У гэтым важным дакуменце ясна гаворыцца і пра матэрыяльна-тэхнічную базу, пра вучэбныя планы. Міністэрства фінансаў РСФСР спецыяльным пісьмом дазволіла мець грамадскім факультэтам штатную адзінку для арганізацыі работы — за лік фонду заработнай платы, устаноўленага для інстытутаў з такімі факультэтамі. **Прадугледжана і адлічэнне сродкаў на неабходнае абсталяванне ў межах асігнаванняў па каштарысе на асвету.**

На наш погляд, гэтае палажэнне яшчэ далёкае ад таго, якое хацелася б мець. З яго яшчэ не відаць, што па сваім прававым становішчы грамадскі факультэт не павінен адрознівацца ад іншых факультэтаў вну. Але гэтае палажэнне і яго змест усё-такі сведчаць пра тое, што ў РСФСР энтузіястам лягчэй працаваць на гэтых факультэтах, што яны ў больш выгодным становішчы, чым нашы.

Настаў час дакладна **вызначыць, якая вну, якіх спецыялістаў павінна рыхтаваць,** зыходзячы з патрэб рэспублікі. Трэба неадкладна **забяспечыць факультэты грамадскіх прафесій вучэбна-метадычнай літаратурай,** а можа нават скласці спецыяльныя падручнікі. Вельмі добра было б **для кіраўніцтва факультэтамі грамадскіх прафесій стварыць у Міністэрстве вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі асобны метадычны цэнтр.** Абавязкова трэба **выпускнікам вну выдаваць і накіраванні для работы на грамадскіх пачатках** на прадпрыемствах і будоўлях па набытай дадатковай спецыяльнасці.

Калі будуць вырашаны гэтыя і іншыя набалелыя пытанні, якіх, я думаю, нямала ўзнікла і ў работнікаў падобных факультэтаў іншых вну, гэтыя «інстытуты ў інстытутах» набудуць усе правы грамадзянства.

Мы думаем, што пастаўленыя тут пытанні будуць урэшце разгледжаны ў Міністэрстве вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі і Міністэрстве культуры БССР, што ў вырашэнні закранутых праблем прыме ўдзел Міністэрства фінансаў рэспублікі.

Вельмі хацелася б, каб на старонках «Літаратуры і мастацтва» выступілі работнікі грамадскіх факультэтаў вну рэспублікі, расказалі аб сваім вопыце работы, аб тым, якія пытанні іх трывожаць. Думаю, што такое грамадскае абмеркаванне дапаможа наладзіць работу факультэтаў па-сапраўднаму.

Пра Ларысу Міранюк у Оршы гавораць як пра чалавека, улюбёнага ў мастацтва. У час выступленняў ці рэпетыцый — а Ларыса спявае з хорам Палаца культуры тэкстыльшчыкаў — яе вочы проста свецяцца радасцю. Зрэшты, гэта відаць і на здымку, які зрабіў наш фотакарэспандэнт Ул. Крук.

СЯРОД КНІГ

«З ГЛЫБОКІХ ДЗЁН, З ПАРЫ ДАЛЁКАЙ...»

З сяброўскай увагай сачу я за творчасцю Антона Бялевіча. Яго таленту ўласціва, мне здаецца, адна вельмі прывабная якасць: творы паэта вызначаюцца натуральнасцю і шчырасцю інтанацый, моцнымі сувязямі з народнай песеннай творчасцю. І яшчэ хочацца адзначыць: яны прывабліваюць дакладнасцю малюнкаў жыцця, канкрэтнасцю штрыхоў і дэталяў, за якімі выразна бачыцца нам дакладная прапіска паэтавага натхнення: А. Бялевіч заўсёды «жыве» ў сваёй роднай Дуброўцы, у бацькоўскім куце, дзе жывуць і працуюць дарагія яго сэрцу землякі.

Успамінаю ягоныя вершы, успамінаю паэмы, якіх ён напісаў даволі шмат,— паэму ваеннай пары «Мой майстра», першы пасляваенны буйны твор — «Сям'я» паэмы «Ідзі, мой сын», «Родная крыніца», «Дарога ў радасць», «Карэнні дуба», «Вяселле» і інш. Усе яны, так ці інакш, былі народжаны ўражаннямі з побыту роднай вёскі Дуброўкі, якую, дарэчы, паэт згадвае ў сваіх творах неаднойчы.

Пра Дуброўку і дубраўчан піша паэт і ў сваёй новай кнізе «Вінтоўка і плуг», у якой змешчаны паэмы «Вінтоўка і плуг», «Каля кастра», «Вялікая касьба» і «Землякі».

Гэтыя творы — пра тое, як прыйшла ў беларускую вёску савецкая ўлада, як засвяціла народу «жывое сонца Ільіча», пра тое, як змагаліся савецкія людзі за новы лад, як баранілі яны Радзіму ад ворагаў, пра тое, як зноў прыйшла на абноўленую зямлю вясна, якая асацыіруецца ў паэта з народным шчасцем:

А ў сэрцах шчодрая пагода,
У сэрцах ясная вясна.

За кожным творам, што ўвайшлі ў кнігу,— пэўны этап народнага жыцця. Так, паэма «Вінтоўка і плуг» апавядае пра той час, які можна лічыць самым раннім прадвеснем чалавечага шчасця,— час Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны. Нібы працяг «Вінтоўкі і плуга» — паэма «Каля кастра», у аснову якой леглі ўспаміны старога вяскоўца пра самае дарагое і незабыўнае — пра сустрэчу з Уладзімірам Ільічом. А «Вялікая касьба» вяртае нас у горкі час суровых выпрабаванняў, які ніколі не забудзе савецкі народ,— у час Вялікай Айчыннай вайны, у час мужнага змагання з фашысцкім нашэсцем. І, нарэшце, «Землякі» — своеасаблівы эпілог гэтага своеасаблівага трыпціху: натхнёны гімн чалавечай вясне, шчасцю вольнага жыцця ў дружнай савецкай сям'і.

У творах гэтых шмат аўтабіяграфічнага, перажытага самім паэтам. А перажыванні гэтыя, зноў-такі, прапісаны там, у роднай Дуброўцы:

Мая Дуброўка!..
Успаміны
Вядуць на мой юнацкі след.
З Дуброўкі роднае, краіна,
Убачыў я шырокі свет...

Я чытаў кнігу «Вінтоўка і плуг» з асаблівым хваляваннем. Творы паэта абуджалі ва мне ўласныя ўспаміны, вярталі ва ўласную маладосць, якая прыйшлася таксама на пару кастрычніцкіх «агню і буры», на пару ўсталявання новага жыцця. І ў тым, што гэтая незабыўная пара паўставала перада мной так ярка і выразна, ёсць несумненная заслуга паэта, які здолеў перадаць подых часу, тую радасць, акрыленасць, з якімі разняволены люд пачынаў ладзіць новы быт, новую гаспадарку.

Сакрэт гэтага паэтавага поспеху бачыцца мне ў той жа прывабнай якасці яго таленту, якую я адзначаў у пачатку,— шчырасць, непасрэднасць, натуральнасць. Паэт умее ствараць жывыя, пластычныя малюнкі прыроды і народнага побыту, умее ўключыць іх у асабістае перажыванне, ён свабодна адчувае сябе ў вялікім паэтычным жанры.

Вось паэма «Вінтоўка і плуг», якая дала назву кнізе. Пераказаць змест гэтага твора, як і астатніх паэм, што ўвайшлі ў кнігу, бадай, немагчыма. У ёй няма, па сутнасці, звыклага сюжэтнага стрыжня, усё трымаецца на настроі,— на настроі ўзнёсласці, святочнасці, урачыстасці, з якім лірычны герой прыгадвае час свайго дзяцінства. У ключы гэтага настрою паэту удалося стварыць запамінальныя малюнкі і вобразы. Нібы жывога, бачыш таго матроса з Піцера, які прынёс у вёску вестку пра «вялікі ленінскі закон»:

— Прыйшоў да вас з агню і
буры,
І навальнічных перуноў...
Сваёй магутнай дыктатурай
Змяцём буржуяў і папоў!
— Змяцём? — ганчар стары
пытае,
Прыціх, глядзіць матросу ў рот.
— Змяцём, брацішкі-аратаі,
Не будзе іх тут на разводі..

Адчуваеш радасць вяскоўцаў, якія, нарэшце, дачакаліся «вялікага ленінскага закону» і пачынаюць жыць па-новаму:

Праменні цёплыя свяцілі
У сэрцах нашых, у вачах,
Калі зямлю, лугі дзялілі
Тады па душах, едаках...

А ў паэме «Вялікая касьба» ўзрушыла мяне развітанне салдата з сям'ёю, з роднай вёскай, з наваколлем. Адыходзячы на вайну, салдат

Забраць у сэрца хоча
Магутнасць волатаў-дубоў,
Пах свежае біросты,
І буркатанне галубоў,
І салаўіны посвіст,
І краскі тыя, што ў лугах,
І шолах летняй нівы...

Але тут, у паэме «Вялікая касьба», сям-там хочацца і запярэчыць паэту. А. Бялевіч ахвотна карыстаецца сродкамі фальклорнай паэтыкі. Твор жа гэты — найбольш «эпізаваны» ў кнізе. Таму стылізацыя пад фальклор часам аддаляе аўтара ад карцін рэальнага жыцця, не дазваляе яму больш дакладна акрэсліць пачуцці герояў. Тыя самыя салаўі, буслы, буслянкі, крыніцы, росы, краскі — і пра гэта ўжо гаварыла крытыка — замінаюць раскрыццю перажыванняў зусім пэўных людзей.

Мне здаецца штучным і той сюжэтным паварот у паэме, калі высвятляецца, што Ігнат — герой «Вялікай касьбы» — не загінуў. Паэт пачынае з натуралістычнымі падрабязнасцямі апісваць, як Ігнат выбіраецца з магілы:

Рука паказалася. Змог ён
Руку працягнуць. Галавы
Яшчэ не відаць.
«Ах, марудна
Грабецца!» — бядуе Ігнат.
Грабе і грабе. Вельмі трудна
З магілы вярнуцца назад.
І вось галавою прабіўся,
Увесь над магілай узрос.

Зрэшты, калі ўжо, як кажуць, зайшла гаворка пра недахопы (чужыя грахі лепей відаць, чым свае), хочацца па-сяброўску параіць Антону Бялевічу, паэту з радасным, светлым і арганічным талентам, паклапаціцца аб пашырэнні творчага дыяпазону, аб пошуку новых жыццёвых абсягаў і характараў. Гэта ж праўда, што часам паэт друкуе занадта доўгія і шматслоўныя вершы, якія здаюцца аднастайнымі перапевамі таго, што так вабіла нас у лепшых яго творах. Ёсць, на жаль, пэўная расцягнутасць і паўтарэнні-самаперапевы і ў новай кнізе.

Мікола ХВЕДАРОВІЧ.

Антон Бялевіч. «Вінтоўка і плуг». Паэмы. Выдавецтва «Беларусь». Мінск. 1968.

АДКУЛЬ ПРЫХОДЗІЦЬ ЗМЯРКАННЕ?

У новай кніжцы Д. Сімановіча «Зялёны конік», адрасаванай дзецям малодшага ўзросту, ёсць верш «Адкуль прыходзіць змярканне». Вось ён:

Откуда приходят сумерки?
Из лесу.
После заката
Их переносят сумками
Серые медвежата.

В дупле наберут,
А высыплют
Под вашими окнами прямо —
Ну и любуйтесь вы себе,
Пока им
Медведица-мама
Не крикнет:
— Домой, большелобые!
Спать!
А не то — отшлепаю!..
И с опустевшими сумками
Бегут мохнатые прочь.
Тогда кончаются сумерки
И начинается ночь.

Для дзяцей, якія прачытаюць гэты верш, змярканне стане жывой і цікавай з'явай. Сапраўды, змярканне, аказваецца, прыходзіць з лесу і прыходзіць не само (гэта было б «па-даросламу»): яго прыносяць у сумках пацешныя сваволнікі-медзведзяняты. Нетаропкасць, запаволенасць у вершы — гэта таксама гаворыць пра змярканне, пра тое, што яно надыходзіць няспешна, паступова. Малюнак гэты ўдала звернуты да дзіцячага ўяўлення: ёсць тут і прастора для дзіцячай фантазіі, і прыхаванае павучанне — з надыходам ночы дзецям пара спаць.

Праўда, чытаць уголас гэты верш цяжкавата. Дзецям не зусім проста вымавіць такія, напрыклад, перанасычаныя губнымі гукамі радкі: «В дупле наберут, а высыплют под вашими окнами прямо...» Наўрад ці прыгодны для дзіцячага ўспрымання і рыфмы накшталт: «высыплют — вы себе».

А вось дзівак-конік, які цэлы летні дзень ганяецца за сонцам:

Когда привела его
К солнцу тропинка,
Он даже не понял,
Что это —
росинка.
Зелёный кузнечик
В зелёной траве —
Зелёная шапочка
На голове.

Зноў жа, гэты цікава дзецям. Цікавыя чыста дзіцячыя забаўкі коніка, які ганяецца за сонцам, цікавая і сама слоўная гульня на зялёным колеры.

Запомняцца дзецям у гэтай кнізе і такія вершы, як «Лясныя ліхтарыкі», у якім паэт бачыць чэрвеньскі лес, нібы асветлены ліхтарыкамі суніц; «Раса», дзе расінкі ўяўляюцца «миллионами солнышек малых»; «Сланечнік».

Паэт умее ўвайсці ў свет дзіцяці, ведае, што яго цікавіць, чым актывізаваць дзіцячае ўяўленне, збудзіць дзіцячую фантазію.

Мы гаворым гэта, вядома, маючы на ўвазе лепшыя вершы. На жаль, у кнізе ёсць і такія вершы, як, напрыклад, «Як Лена на Палессі была», дзе ўяўленню няма на чым спыніцца, дзе пануюць павярхоўнасць, сумныя пералічэнні, дыдактыка.

Г. КУНОЎСКІ.

Давід Сімановіч. «Зялёны конік». Вершы. На рускай мове. Выдавецтва «Беларусь». Мінск, 1968.

ЛІРЫКА БАЛГАРСКАГА СЯБРА

Найдан Вылчаў — даўні і шчыры сябар Беларусі, добры знаўца яе мовы і культуры. Ужо каля дзесяці гадоў перакладае ён беларускую паэзію на балгарскую мову. Дзякуючы яму, балгары прачыталі на роднай мове лепшыя ўзоры беларускай паэзіі — творы Я. Купалы і Я. Коласа, А. Куляшова і П. Броўкі, М. Танка і П. Панчанкі...

І беларускія чытачы ведаюць творчасць балгарскага паэта. На працягу некалькіх гадоў яго творы неаднойчы друкавалі нашы перыядычныя выданні. У канцы ж мінулага года ў выдавецтве «Беларусь» выйшла кніга выбранай лірыкі Найдана Вылчава «Белая чайка».

Знаёмячыся з паэзіяй балгарскага паэта, знаёмішся і з самой Балгарыяй, з рупным і гасцінным балгарскім народам, з яго песнямі і звычаямі, з яго мінулым і сучасным.

Паэт любіць свой родны край — непаўторны, «авеяны славай дзядоў», хлебародны, мужны і вольналюбівы, любіць свой народ, сваю мову. І гэтая любоў акрыляе яго натхненне.

Белы Дунай і срабрыстая
Струма,
Хвалі чые ў зыркім сонцы
зіхцяць,
З цёмнай ліствою дубы-
тугадумы,
Што на Балканах і Странджы
шумяць,—
Гэта зямля мая родная...

Любоўю да гэтай роднай зямлі прасякнуты і верш «Пачуццё», дзе паэт гаворыць аб тым, што ў любві да роднага краю вытокі яго пачуццяў, што гэтая любоў дае змест яго духоўнаму жыццю: і «Прадчуванне», дзе паэт гаворыць аб тым, што ён не ўяўляе свайго жыцця без піка Боцева і вяршыні Шыпкі, Бзлуджанскага перавалу і Чарнаморскага берагу; і «Запавет», у якім ён перадае сваю любоў у спадчыну сынам, нашчадкам.

Герой вершаў паэта — чалавек душэўна прывабны, добры і чысты ў сваіх справах і помыслах, ён жыве адным жыццём са сваім народам, ён працаўнік, сейбіт, стваральнік. Лірычны герой Н. Вылчава адчувае сваю душэўную роднасць і еднасць з тымі, хто расціць хлеб і будуе дом, ён разумее душу працаўніка, ён беражэ бацькоўскія запаветы, прымаючы да сэрца мудры наказ:

І з кажуха, як з аблачыны,
Крычыць на вуха дзед стары:
— А зерне лепшае,
Хлапчына,
На семя адбяры.

Паэзія Н. Вылчава багатая на пачуцці і перажыванні. Паэт бывае і патэтычна-ўзнёслым, і лірычна-прачулым, па-філасофску разважлівым і гарэзна жартаўлівым.

Ёсць у кнізе «Белая чайка» і вершы, прысвечаныя Беларусі,— «Беларуская рака», «Драўляны домік», «Над магілай паэта» і інш. Паэт неаднаразова бываў у нас, ездзіў па беларускай зямлі, страчаўся з нашымі людзьмі, знаёміўся з нашай культурай, літаратурай і мастацтвам. У выніку — нарадзіліся гэтыя вершы, поўныя любві і захаплення Беларуссю, яе слаўным народам.

Кнігу Н. Вылчава пераклалі на беларускую мову Н. Гілевіч, Р. Барадулін і Г. Бураўкін. Вядома, творчыя манеры гэтых паэтаў розныя, што ў пэўнай ступені адчуваецца і ў перакладах. Аднак перадкладчыкі ў цэлым даволі ўдала прадставілі нам творчасць таленавітага балгарскага паэта, якая знойдзе шчыры водгук у беларускіх аматараў паэзіі.

С. БЛАТУН.

Найдан Вылчаў «Белая чайка». Лірыка. Пераклад з балгарскай мовы. Выдавецтва «Беларусь». Мінск, 1968.

СЛОВА бярэ чытач

АДНО РАСЧАРАВАННЕ

Летась выдавецтва «Беларусь» выпусціла альбом «Бабруйск». Скажу шчыра, я ўзяў яго ў рукі з хваляваннем, бо з гэтым горадам звязана і маё жыццё.

Першае ўражанне ад кнігі неблагое — добрая папера, сакавітыя і змястоўныя здымкі. А пачаў учытвацца, дык стала прыкра — памылка на памылцы.

Узяць хаця б сцвярджэнне аўтара Б. Стральцова, што Бабруйску «шэсць вякоў» і што ўпершыню ўпамінаецца ён у летапісных дакументах «часоў княжання ў Кіеве Уладзіміра».

Па-першае, якога Уладзіміра? Уладзіміра Святаслававіча, які княжыў з 980 па 1015 год, ці Уладзіміра Усеваладавіча Манамаха (1113—1125)? Калі першага з іх, дык з тых сівых часоў ужо мінула дзесяць стагоддзяў, калі другога — восем.

Пойдзем далей. «І толькі ў 1793 годзе ён (Бабруйск. — Д. А.) далучыўся да Расіі,— піша аўтар,— стаў павятовым горадам і атрымаў свой герб». Зноў недакладнасць, бо Бабруйск быў зацверджаны павятовым горадам двума гадамі пазней, аб чым можна даведацца з кнігі «Беларусь у эпоху феадалізму» (том трэці, стар. 116).

Скажонай, збедненай уяўляецца мне і намаляваная Б. Стральцовым карціна рэвалюцыйнага руху на Бабруйшчыне. Ён піша, што першая арганізацыя РСДРП была створана ў Бабруйску ў красавіку 1917 года. Выходзіць, да гэтага ўсе рэвалюцыйныя выступленні бабруйчан праходзілі стыхійна? Але ж гэта не адпавядае гістарычнай праўдзе. Першая сацыял-дэмакратычная арганізацыя была ў Бабруйску яшчэ ў 1899 годзе («Хроніка важнейшых падзей гісторыі КПБ», частка І, Дзяржвыдавецтва БССР, 1962 г.). У верасні 1903 года на базе іскраўскага гуртка была створана Бабруйская група РСДРП, якая выказалася ў падтрымку бальшавікоў і накіроўвала рэвалюцыйную барацьбу працоўных да самага Кастрычніка. Нават не ўпамянута ў кнізе і дзейнасць Бабруйскай бальшавіцкай падпольнай арганізацыі ў тыле кайзераўскіх войск у 1918 годзе.

Можна і трэба было расказаць цікавей і пра ўдзел бабруйчан у Вялікай Айчыннай вайне.

Адным словам, альбом «Бабруйск», на маю думку, расчаруе чытачоў, улюбёных у гэты старажытны і вечна малады горад.

Д. АБРАМОВІЧ.
г. Бабруйск.

Васіль Макарэвіч
НАВІНА
УРЫВАК З ПАЭМЫ

Нядаўна, будучы ў родных мясцінах, я пабачыў ля дарогі, па якой у сорак чацвёртым адступалі гітлераўскія захопнікі, бараваю сасну, у камлі якой глыбока засеў артылерыйскі снарад. Дрэва вакол снарада пачарнела, выперла вялізныя гузы-нарасты. Тады я і падумаў: вось так, як гэты снарад у сасне, у маёй памяці, як і ў памяці маіх равеснікаў, глыбока асела вайна.

Пра вайну, пра першыя пасляваенныя гады — мая паэма «Мацярык маленства», якая цалкам будзе надрукавана ў часопісе «Полымя».

Прапаную чытачам «Літаратуры і мастацтва» раздзел з паэмы.

Аўтар.

**Досвітак сіняваты.
Ад ночы густая чарга
ля нашае ціхае хаты
заломлена, як качарга.
Чакаюць сіроты, жанчыны,
калі у ватоўцы рудой
маці вароты адчыне,
вынесе сырадой.
Чакае з квартай бляшанай
сухая, як чапяла,
бежанка, што з-пад Варшавы
сюды ў сорак першым прыйшла.
Дзяцюк у шынелі вайсковым
чакае, хмурачы лоб,
чакае жанчыну вясковы
дзівакаваты поп.
Можа, ужо з гадзіну,
як колісь над мёртвай душой,
махае, нібы кадзілам,—
патрэсканым гладышом.
Хто на заваліну ўсеўся,
хто проста апёрся на плот.
Чакае жанчыну сельскі
вайной змардаваны народ.
У цішы марознай, звонкай
тут, каля ганку, чутно,
як там, у хляве, у даёнку
звоняць струмені аб дно.
Нарэшце завесы запелі
пад матчынаю рукой,
быццам крыкнуць хацелі:
— Вось і яно, малако!..
Матуля ідзе з даёнкай
(лядок толькі — хрусь ды хрусь!)
над ёю, як над палонкай,
пары калматай
картуз.
Не паслізніся, нябога!—
са страхам усе глядзяць.
Гатовы кабеце пад ногі
хусціны свае падаслаць.
Пралля і ткалля, колісь,
бывала, калі закарціць,
нітку таней за волас
спрасці магла, скруціць.
Клопат іншы цяперака:
трэба мець вока аптэкаркі,
каб малако абышло,
аббегла усё сяло.
Ні хвілі не траціць марна,
перад прыціхлай чаргой
цэдзіць праз тонкую марлю
досвіткавы сырадой.
І ўжо у прасторных сенцах —
каля нагі нага —
затупала важка на месцы,
загаманіла чарга.
...Кварта неяк няёмка
тыцкаецца ля даёнкі,
так, як ля вымя цялё,
што толькі хадзіць пачало.
Што яна, шэрая, бачыла
за гэтыя ўсе гады!
Удосталь вады гарачай
ды лыжку нішчымнай бурды.
Квартай бесперастанку
бразгаў хлапчук,
галасіў
і малака ад ранку
хоць на паспытак прасіў.
Брынчэла яна няўцешна,
сама сірата амаль.
Ад смагі ў яе дарэшты
патрэскалася эмаль...
І вось бялюткі, свежы,
аж нехта позірк адвёў,
цэдзіцца ў кварту снежань,
поўніць яе да краёў...
За квартай шчарбатай, шэрай
у руках дзецюка, як чаўнок,
увесь заінелы, у шэрані,
бляшаны плыве кацялок.
Яму на кастрах прывальных
падсмальвалі бакі.
Ён з галавой правальваўся
на дно не адной ракі.
Бег ён з байцом у пекла,
дыміўся шэры пясок.
Куля рамень перасекла,
упаў на зямлю кацялок.
Іржа б яго з'ела да каліва,
калі б вясной у зямлі,
дзеці — да скарбаў галыя! —
аднойчы яго не знайшлі.
Дзень ля яго шчыравалі
(Нам ён паслужыць яшчэ!),
цёрлі пяском, шаравалі,
і ён засвяціў, заблішчэў.
Пасля з кацялком па звычцы,
кожны раз нацянькі,
хадзілі яны пазычыць
проса ці жытняй мукі.
Быў ён меркай, скарбонкай,
а на вяселлі у ім
падносілі самагонку
рудую, што восеньскі дым.
Там алавянай лыжкай
па ім усё — цюк ды цюк! —
хапіўшы з панаднасці лішку,
дроб выбіваў дзяцюк.
Даваў ён такога дыхту!..
І вось толькі — буль ды цмок!—
смачна так, без аддыху,
п'е сырадой кацялок.
...У сэрцы захаладзіла,
глуха ўздыхнула ціш,
калі махануўся кадзілам
каля даёнкі гладыш.
...Заўсёды ён быў сярдзіты,
бо нават і спадцішка
у гаспадыні дасыта
напіцца не мог малака.
Прысадзісты, сквапны, губаты
хадзіў ён ад хаты да хаты,
пакуль у вайну не папаў
у хату ён да папа.
Думаў: падчас акупацыі,
як усё роўна ў рацэ,
будзе з папом купацца
у масле ды малацэ.
Ды поп быў дзівак і няўмека,
бо з паствы хаця б адну
горкую тую капейку
сарваў за ўсю вайну.
Папу не было чым і ўвосень
да цела душу прывязаць...
І гладышу давялося
на стрэшцы самотна ляжаць.
Злаваўся: лепей зваліцца б
са стрэшкі, як са званіцы,
па макаўцы трэснуць,
каб поп
адразу на месцы й захроп!..
...І вось гладыш, бы ў спякоту,
зацмокаў дном, заклыхтаў, —
такое смакоцце коўтаў,
якога не сніў і не знаў!
Смактаў бы, здаецца, і болей,
ды болей ужо не даюць.
— Хопіць! — балюча пад бокі
ззаду і спераду б'юць.
Насатая, доўгая крынка —
скупога вядра дачка —
здаецца роспачна крыкне:
— І мне малачка, малачка!..
Як і астатні посуд,
аплецены дротам збанок,
глуха бразгае, просіць:
— Пакінь жа і мне глыток!..
— Дзякуй! — дужкай свіргоча.
— Дзякуй! — гудзе ён зноў.
Пад стракаценне сарочае
плыве за парог з навінай.
Насустрач кароўка рыкае,
голас густы падае,
як усё роўна пытае,
ці ўсім малака стае.
І каб Лысуха чула,
як цокае ў дно ручаёк,
лье малако матуля
то ў кварту, то ў гладышок.
За малако кароўцы
дзякуюць шчыра усе:
хто сена ёй у вяроўцы,
хто шалупінне нясе.
...У бежанкі, як у мадонны,
аж распагодзіўся твар,
калі Лысуха з далоні
захрумстала шэры сухар.
...Дзяцюк, сумеўшыся трошкі,
наперад ступае крок,
падносіць хлебныя крошкі
і цукру сіні драбок.
...Набожна, як перад іконай,
перажагнуўшы лоб,
дае прасфоры царкоўнай
дзівакаваты поп.**

**Жвачку жуе кароўка,
разумна глядзіць на людзей,
як усё роўна гаворку
якую з імі вядзе.
Як усё роўна кажа,
што на ўчадзелай зямлі,
час той, чарней ад сажы,
неяк жа перажылі.
А гэты, без выбухаў мінных,
пасляваенны, мірны,
памалу дзянёк за днём
і подаўна перажывём.
І будзе кожны, канечне,
з маслам і малаком.
І будзе кожны урэшце
з дабротным трывалым жытлом!**

**І людзі, хоць і ззалелі,
ласкава глядзяць на яе,
як быццам усё зразумелі
з гаворкі бясслоўнай тае.
Нікому не хочацца гэты
вясёлы двор пакідаць.
Ды час тапаром і гэблем
бёрны часаць і стругаць.
Час пілою зубатай
там, дзе дуброва звініць,
для пагарэльцаў на хаты
цяглыя сосны валіць.
І ўсе: жанкі і мужчыны —
хто ў світцы, хто ў шынялі —
радасныя і шчырыя
памалу з двара пайшлі.**

**Кароўка услед рыкала
у ясную зімнюю сінь,
як усё роўна жадала
спорнай працы усім!**

НАВІНКІ КНІЖНАЙ ГРАФІКІ

Малюнкі мастака П. Калініна да кнігі «Сустрэча з цудам» В. Хомчанкі, якая выходзіць у выдавецтве «Беларусь».

Я ДАЎНО цікаўлюся жыццём і творчасцю паэта Сяргея Дарожнага, якога ведаў у маладосці. Хацелася больш дазнацца пра яго ад людзей, якія таксама былі з ім знаёмы. На вялікі жаль, доўгі час пошукі такіх людзей былі няўдалыя.

Як вядома, Сяргей Дарожны нарадзіўся 25 лютага 1909 года ў Слоніме. Думалася, што можа там знойдуцца людзі, якія ведалі Міхала Сераду — бацьку паэта, якія памяталі самога Сяргея Дарожнага. У Слоніме знайшліся людзі з прозвішчам Серада, але ніхто з іх не ведаў ні Міхала Серады, ні ягонага сына Сяргея.

І вось, зусім нядаўна, мне раптам пашчасціла — я сустрэўся з сястрой паэта Марыяй Міхайлаўнай, якая жыве ў Мінску, у Зялёным Лузе. Па праўдзе кажучы, ехаў я ў Зялёны Луг з сумненнем: а раптам гэта не яна? Але ў кватэры адразу ж убачыў на сцяне фатаграфію Сяргея Дарожнага.

ЁН ПЕСНЮ НАСІЎ У ГРУДЗЯХ...

ДА 60-годдзя З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Сяргея ДАРОЖНАГА

Марыя Міхайлаўна расказала:

— У 1915 годзе імперыялістычная вайна выгнала нашу сям'ю з роднага Слоніма. Дабраліся мы да Варонежа. І не паспелі як след раскласці свае бежанскія пажыткі, як бацьку мабілізавалі ў царскую армію. Больш мы бацькі і не бачылі...

Марыя Міхайлаўна шмат расказвала мне пра дзіцячыя і юначыя гады свайго брата.

У 1921 годзе дзеці Міхала Серады трапляюць у Мазырскі дзіцячы дом. Тут Сяргей у 1924 годзе скончыў сямігадовую школу. Тут ён напісаў і свой першы верш, які быў прысвечаны Уладзіміру Ільічу Леніну. У тым жа годзе ён паступіў у Мінскі педагагічны тэхнікум.

Будучы студэнтам, Сяргей шмат піша і актыўна друкуецца. У 1926 годзе ён у сааўтарстве з І. Плаўнікам, братам Зм. Бядулі, выдае свой першы зборнік «Звон вясны». Пазней, у 1929 годзе, выйшаў яго зборнік вершаў «Васількавы россып» (дарэчы, ні ў анатацыі да кнігі «Выбраныя вершы» (1966), ні ў даведніку «Пісьменнікі Савецкай Беларусі» (1959) гэты зборнік не ўпамінаецца), а ў 1932 годзе выйшла яго кніга вершаў «Пракосы на памяць».

Пасля заканчэння тэхнікума паэт вучыўся на літаратурна-лінгвістычным аддзяленні педфака Беларускага дзяржаўнага універсітэта, працаваў на шкляной гуце ў Барысаве, у рэдакцыях рэспубліканскіх газет і часопісаў.

Нялёгкі лёс закінуў паэта ў 30-х гадах на Далёкі Усход. Тут ён працаваў на дарожным будаўніцтве. Але вершаў пісаць не пакідаў. Друкаваўся ён пад рознымі псеўданімамі ў мясцовых газетах.

У 1945 годзе, калі паэт збіраўся вяртацца на радзіму, ён цяжка захварэў і памёр.

У вершах сваіх Сяргей Дарожны шмат пісаў аб любві да роднай зямлі, да вольнай і шчаслівай Савецкай Беларусі. Неаднойчы згадваў ён у сваіх творах маляўнічыя краявіды роднага Палесся, дзе праходзіла юнацтва паэта, гаварыў аб радасці новага жыцця, аб імклівым поступе новага дня:

Напаўняецца громам цэх,
Іскрамі сыпле кавальскі мех.
Пульс рэвалюцыі зноў гудзе!
І нараджаецца новы дзень...

Творчы шлях С. Дарожнага быў кароткім. Талент паэта не паспеў разгарнуцца як след, паэту не суджана было даспяваць тую песню, якую

Насіў не ў кішэні,
А тут — у грудзях...
Дужую ў голасе. Во! — у плячах,
Песню са мною роўную...

І сёння ягоныя вершы прывабліваюць нас сваёй шчырасцю, узнёсласцю, адданасцю радзіме і рэвалюцыі:

Табе аддаю я, рэспубліка, ўсё,
І голас мой сонцам наліты.
Я поплеч з табою —
Крысо ў крысо —
На штурмах эпохі вялікай!

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

З АРХІЎНЫХ ПАЛІЦ

ПЕРШАЯ ПАСТАНОЎКА «ПАЎЛІНКІ»

Янка ШАРАХОЎСКІ

У нашым літаратуразнаўстве і ў даследаваннях па гісторыі тэатра і драматургіі лічыцца, што першая пастаноўка «Паўлінкі» Я. Купалы была ажыццёўлена ў 1913 г. у Пецярбургу. На самай справе гэта не так. Першы раз яна была пастаўлена 27 студзеня 1913 г. у Вільні Беларускім музычна-драматычным гуртком, на чале якога стаяў той самы Барыс Даніловіч, у бібліятэцы якога «Веды» ў 1908 г. працаваў Я. Купала. Адміністратарам гэтага гуртка быў Алесь Бурбіс, да якога з пашанай ставіўся народны паэт. Бурбіс найболей праславіўся тым, што ў часе рэвалюцыі 1905 г захапіў уладу ў мястэчку Мейшагола і арганізаваў так званую «Мейшагольскую рэспубліку». У савецкі час ён вырас у рэспубліканскага дзеяча, у пачатку 20-х гадоў займаў пасаду намесніка наркома замежных спраў.

Але вернемся да віленскага спектакля. У праграме вечара была не толькі пастаноўка «Паўлінкі», але і некаторыя іншыя нумары. У прыватнасці, быў прадэкламаваны верш Я. Купалы «Прарок». Хор выканаў чатыры беларускія песні. На вечары прысутнічаў і Я. Купала, якога спецыяльна запрасілі прыехаць з Пецярбурга.

У «Нашай ніве» № 5 ад 1 лютага 1913 г. змешчана інфармацыя пра гэты вечар. Хто яе пісаў, невядома, бо подпісу няма. Пра вечар і камедыю Купалы ў нататцы сказана:

«Вечарынка 27 студзеня была незвычайная: ставілі на сцэне першы раз «Паўлінку», сцэнічны абразок у двух актах Янкі Купалы. Перад публікай праходзілі тыпы дробнай засцянковай шляхты, каторых аўтар патрапіў жыва выразіць, выказаўшы гэтым вялікую знаёмасць жыцця беларускага сялянства; чуваць было, што гэта не робленыя, а жывыя тыпы нашай вёскі».

Пасля спектакля, як паведамляецца ў нататцы, «аўтара публіка выклікала на сцэну і, абдзяляючы густымі воплескамі, падалі яму памятну — падарак ад віленскіх беларусаў, залаты гадзіннік з надпісам: «Аўтару «Паўлінкі» віленскія беларусы, 27 студня 1913 г.» Артыстцы, каторая іграла ролю Паўлінкі, п. Маркевічанцы, аўтар падаў на сцэну букет з жывых кветак».

З гэтай пастаноўкі пачалося доўгае сцэнічнае жыццё купалаўскай «Паўлінкі». Праз дванаццаць дзён пасля віленскага спектакля (9 лютага) «Паўлінка» была пастаўлена і ў Пецярбургу. Інфармацыю ў «Нашу ніву» аб гэтым вечары напісаў вядомы беларускі паэт Алесь Гурло. Яго нататка пад назвай «Беларускае ігрышча ў Пецярбурзе» была надрукавана ў нумары газеты ад 20 лютага 1913 г. (№ 8). А. Гурло пісаў:

«Пастаўлена была новая сцэнічная рэч Янкі Купалы «Паўлінка». Народу было столькі, сколькі магла заля стоўпіць, білеты блізка ўсе былі распрададзены з рук, так што ў дзень прадстаўлення дужа многа публікі прыйшлося адправіць, бо не было ўжо ні білетаў, ні месца ў залі.

«Паўлінку» ў Пецярбургу прыняла публіка дужа прыхільна, як нават не спадзяваліся ўстраіцелі вечарынкі. Артысты блізка што ўсе сыгралі добра, а публіка біла ў ладкі не толькі ў канцы з'яў, але і ў часе некаторых мейсц ігры камедыі, асабліва Паўлінкі і Адольфа, а такжа ў часе танцаў на сцэне.

Калі прыйшоў чарод да хору, адкрылася завеса і ў адзін момант з грудзей грамадні спевакоў паліліся зыкі праўдзівай і жывой беларускай песні, то ўсім захапіла душу. Пялі: «А хто там ідзе?», «Ой, пайду я лугам», «Ды ўжо сонейка», «Чачотачка». Хор заціх. Пачалася дэкламацыя. Дэкламавалі «Град», «Адгукніся, душа» — Янкі Купалы.

Адным словам, ігрышча прайшло, як лепей не трэба».

П'еса была пастаўлена па ініцыятыве навукова-літаратурнага гуртка студэнтаў Пецярбургскага універсітэта, але ўдзельнічалі ў пастаноўцы не толькі студэнты. Напрыклад, арганізацыйныя клопаты ўзяў на сябе брат Б. І. Эпімах-Шыпілы Уладзіслаў.

Ролю Паўлінкі ў першай Пецярбургскай пастаноўцы выконвала, як вядома, Паўліна Мядзёлка, цяпер настаўніца-пенсіянерка. Пра гэты спектакль пісалася даволі многа і спыняцца на ім падрабязна няма неабходнасці.

Шмат гадоў працуе на Жлобінскай фабрыцы мастацкай інкрустацыі Зінаіда Лебедзева. Дэкаратыўныя пласціны, пано, шкатулкі, прыгожа аздобленыя інкрустацыяй па дрэве, якія выйшлі з-пад яе разумных рук, часта можна сустрэць у мінскім магазіне «Паўлінка», у кіёсках, дзе прадаюцца сувеніры.

За плённую творчую працу З. Лебедзева нядаўна ўзнагароджана бронзавым медалем ВДНГ.

Фота І. ЗМІТРОВІЧА. (БЕЛТА).

КІНЕМАТОГРАФ— АРЭНА СУПРАЦОЎНІЦТВА

Развіваюцца і мацнеюць кантакты савецкіх кінематаграфістаў з зарубежнымі калегамі. Формы супрацоўніцтва разнастайныя — сумесныя пастаноўкі, удзел акцёраў у здымках фільмаў, выезды на натуру ў іншую краіну... Аб гэтым і расказваюць відныя майстры кінамастацтва раду краін.

МАЯ СУСТРЭЧА З ЧЭХАВЫМ

Марына УЛАДЗІ
(Францыя)

З экрана я гаварыла і па-нямецку, і па-англійску, і па-італьянску, і па-французску. А вось па-руску не даводзілася. Хоць я і руская па паходжанні, усё-такі гэта не так лёгка для мяне. Ужо многа гадоў я марыла зняцца ў савецкім або франка-савецкім фільме, атрымаць ролю на рускай мове. Цяпер гэтая мара ажыццявілася. Амаль увесь апошні год я правяла ў Савецкім Саюзе, здымалася ў карціне Сяргея Юткевіча «Сюжэт для невялікага апавядання».

Мы пазнаёміліся яшчэ пятнаццаць гадоў назад на Канскім фестывалі, дзе дэманстраваўся фільм «Перад патопам» з маім удзелам. Тады ж Сяргей Іосіфавіч сказаў, што хоча зняць мяне ў адным са сваіх фільмаў. Мне было тады шаснаццаць гадоў... Відаць, праўда, калі доўга аб нечым марыш, гэта абавязкова павінна збыцца. Калі мне прапанавалі ролю Лікі Мізінавай, я ўзрадавалася: сыграць ролю жанчыны, якая была другам Чэхава, стала правобразам гераіні яго «Чайкі» Ніны Зарэчнай, — што можа быць больш цікавым. Я сама пераклала на французскую мову сцэнарый Леаніда Малюгіна і Сяргея Юткевіча, каб пазнаёміць з ім сваіх сяброў і прадзюсераў.

Вольнай чаргой эпізодаў праходзіць у фільме гісторыя напісання «Чайкі», адносін Чэхава з Лікай. Я думаю, што мая Ліка не здолела разгледзець у Чэхаве генія. Яна кахала яго, кахала моцна, але Чэхаву больш патрэбна была такая жанчына, як яго сястра Маша, якую ў нашым фільме іграе Ія Савіна. Ён, магчыма, падсвядома адчуваў, што каханне Мізінавай будзе перашкаджаць яму цалкам аддавацца творчасці...

Мне здаецца, у фільме нам удаецца самае галоўнае — стварыць тую непаўторную атмасферу чэхаўскіх апавяданняў і асабліва п'ес, у якіх растворана яго асоба, тое, што ў чэхаўскай драматургіі называюць падтэкстам. Я шчаслівая, што мне давялося працаваць з савецкімі калегамі — рэжысёрам Сяргеем Юткевічам, аператарам Навумам Ардашнікавым, выканаўцам ролі Чэхава артыстам Мікалаем Грынько, акцёрам вахтангаўскага тэатра Юрыем Якаўлевым, які іграе ў фільме Патапенку. І цяпер я зноў мару аб ролях у савецкіх фільмах.

ГЕРОІ ФІЛЬМА— ЛЮДЗІ ЦЫРКА

Радж КАПУР
(Індыя)

За рубяжом маёй радзімы ні ў адной краіне мне не бывае так цёпла і ўтульна, як у Савецкім Саюзе, дзе б я ў ім ні знаходзіўся — у гарачым Ташкенце або марозным Ленінградзе. І нішто не хвалюе мяне тут так, як адносіны савецкіх людзей, сяброўскія і вясёлыя: яны падыходзяць да мяне на вуліцы або ў фае кінатэатра і называюць «Таварыш Бадзяга»... Я проста закахаўся ва ўвесь савецкі народ.

У апошні час, бываючы ў Маскве, Самаркандзе або Тбілісі, я перш-наперш ішоў у цырк. Не толькі таму, што люблю цырк з дзяцінства, а савецкія канатаходцы, акрабаты і жанглёры лепшыя ў свеце. Справа ў тым, што фільм, да пастаноўкі якога я прыступаю, называецца «Мяне завуць клоунам».

Гэта аповесць аб жыцці чалавека, які хацеў стаць клоунам і стаў ім, нягледзячы ні на што. Перад гледачом пройдзе ўся яго біяграфія, ад дзяцінства да шасцідзесяці гадоў. Юнака Раджа іграе мой сын, а дарослага клоуна я сам. Для мяне гэта ўсё тая ж варыяцыя вобраза «бадзягі», маленькага чалавека, вясёлага і сумнага, поўнага любві да людзей.

Фільм задуманы ў сямі раздзелах-навелах. Адна з іх прысвечана гастролям у Індыі савецкага цырка. Радж далучаецца да трупы, выдаючы сябе за дрэсіроўшчыка. Індыйскія гледачы прымаюць яго за рускага — у яго сінія вочы, светлая скура, і ён гаворыць па-руску: на самай жа справе наборам гукаў ён толькі добра імітуе рускую гаворку. Рускія артысты здзіўлены: зразумела, што Радж не дрэсіроўшчык, хоць ён рызыкуе заставацца з разлютаванымі драпежнікамі. Хто ж ён? «Я хачу стаць клоунам», — адказвае Радж. Гэта праўда. Як праўда і тое, што Раджу трэба працаваць, каб карміць хворую маці...

Сярод рускіх артыстак ёсць прыгожая і таленавітая балерына. Яна расчулена ўвагай Раджа, яго адданасцю сваёй мары, яго клопатамі аб маці. Радж закахаўся ў яе і з яе дапамогай сапраўды становіцца клоунам. Самае ж галоўнае ў тым, што яна дапамагае яму зразумець: вышэйшае прызначэнне чалавека — дарыць радасць людзям.

У фільме ёсць усё: камедыя, цырк, тэатр, пантаміма, музыка, балет. Радж і руская балерына выконваюць песню, словы якой не патрабуюць перакладу. А калі самалёт з савецкімі артыстамі адлятае з Індыі, услед яму нясецца добра знаёмая песня: «Авараxун» — «Бадзяга я». Гэтым я як бы перакідваю масток паміж новай работай і ранейшымі, якія знайшлі цёплы прыём у савецкіх гледачоў.

Сцэнарый напісаў Хаджа Ахмад Абас, аўтар сцэнарыяў фільмаў «Бадзяга» і «Чалавек 420». Карціна будзе здымацца ў Індыі. У ёй прымуць удзел васемнаццаць савецкіх артыстаў. Пагадненне аб гэтым падпісана ўжо Міністэрствам культуры СССР, і гэта мяне бясконца радуе. Фільм пакажа глыбокую любоў, якую адчувае індыйскі народ да рускіх братоў, да іх выдатнага мастацтва.

Я З «ЧЫРВОНАЙ ПАЛАТКІ»

Клаўдзіа КАРДЫНАЛЕ
(Італія)

Кожны раз, калі я прыязджаю на здымкі ў Савецкі Саюз, мяне не пакідае пачуццё задавальнення. Не толькі таму, што мяне тут цёпла прымаюць або таму, што Масква, Ленінград, Талін — вельмі цікавыя гарады. У Савецкім Саюзе я адпачываю ад назойлівых газетных рэпарцёраў, ад нетактоўных пытанняў, ад людзей, якія чамусьці лічаць, што маюць права ўмешвацца ў асабістае жыццё іншых. У вас цікавяцца творчасцю артыстаў, а не іх прыватным жыццём, і гэта прыемна.

У савецка-італьянскай карціне «Чырвоная палатка», якую ставіць Міхаіл Калатозаў, я іграю адзіную жаночую ролю — медыцынскай сястры з бухты Кінгс-Бей на Шпіцбергене, адкуль у 1928 годзе стартаваў дырыжабль «Італія» на чале з Умберта Нобіле, каб высадзіцца на Паўночным полюсе. Як вядома, экіпаж «Італіі», які пацярпеў катастрофу ў арктычных ільдах, быў выратаваны савецкімі лётчыкамі і палярнікамі ледакола «Красін». Усе персанажы ў фільме гістарычныя. Мая гераіня Валерыя — адзіны збіральны вобраз. Ён нагадвае міс Бойд — амерыканку, якая прымала гарачы ўдзел у арганізацыі пошукаў экспедыцыі Нобіле. Нагадвае рысамі характару. Але сюжэтная лінія, падзеі, у якіх яна ўдзельнічае, знешнасць — усё іншае.

У вобразе Валерыі персаніфікаваны тыя, хто застаецца дома, калі мужчыны ідуць у паход, — жонкі, дочкі, нявесты. Яна ўвасабляе тых жанчын, мужы або сыны якіх сталі ўдзельнікамі гераічнай экспедыцыі. Яна выступае супраць пакут людзей, супраць кожнай смерці, якой можна пазбегнуць, яна шукае спакою і радасці. Але ўсё складваецца супраць яе. Я думаю, што гэта — мая роля. Мая Валерыя па характары чымсьці нагадвае нявесту Бубе, якую бачылі савецкія гледачы, — яна таксама хацела шчасця, але вымушана была чакаць, пакуль яе жаніх вернецца з турмы. Падобная яна па характары і на другую маю ролю, якую вы яшчэ не бачылі: я знялася ў экранізацыі аповесці Леанарда Шаша «Дзень савы», якая выкрывае злачынствы сіцылійскай мафіі, і іграю ў ёй сіцылійнку, якая шукае свайго мужа.

Вельмі цікавая для мяне работа пад кіраўніцтвам выдатнага рэжысёра Міхаіла Калатозава, імя якога добра ведаюць у Італіі. Манера яго рэжысуры падабаецца мне. Ён здымае доўгія планы, а гэта дае магчымасць адчуваць сябе ў кіно актрысай — радкая цяпер з'ява.

(АДН).

Выступленне Дзяржаўнага рускага народнага хору імя Осіпава. Саліст Д. Гнацюк, дырыжор В. Дуброўскі.
Фота Ул. КРУКА.

Госці Мінска

МАЙСТЭРСТВА І РАЗНАСТАЙНАСЦЬ

НА КАНЦЭРТАХ РУСКАГА НАРОДНАГА АРКЕСТРА ІМЯ ОСІПАВА

Руская народная музыка... Пяшчотнасць і мужнасць, найтанчэйшы лірызм і глыбокі драматызм, мяккі іскрысты гумар, сапраўдны трагізм.

Нядаўна мы апладзіравалі ў Мінску выступленням калектыву Дзяржаўнага рускага народнага хору імя Пятніцкага, слухалі ігру сусветна вядомага віртуоза-балалаечніка Паўла Нечыпарэнкі. І вось новая сустрэча — Дзяржаўны рускі народны аркестр імя Осіпава. Праслаўлены калектыў сёлета адзначае свой 50-гадовы юбілей, да якога была падрыхтавана новая праграма. У ёй шырока прадстаўлены руская народная музыка, руская класіка — творы М. Мусаргскага, М. Рымскага-Корсакава, С. Рахманінава, А. Лядава, заходнія кампазітары — І. Брамс, Ж. Бізэ, Н. Паганіні, а таксама сучасная музыка — Д. Шастаковіч, А. Хачатуран, І. Стравінскі.

Пры ўсёй шырыні і разнастайнасці канцэртнай праграмы, аркестр быў і застаецца перш за ўсё прапагандыстам рускай народнай музыкі, асабліва за рубяжом. За апошні час калектыву давялося выступаць у Францыі, Англіі, Заходняй Германіі, Чэхаславакіі, і ўсюды яго выступленні праходзілі з вялікім поспехам. Імя мастацкага кіраўніка і галоўнага дырыжора аркестра, заслужанага артыста Беларускай ССР Віктара Дуброўскага добра вядома музычнай грамадскасці ў нашай рэспубліцы. Узначальваючы сімфанічны аркестр Беларускай Дзяржаўнай філармоніі, ён зарэкамендаваў сябе як удумлівы і сур'ёзны музыкант, тонкі інтэрпрэтатар твораў рускай і зарубежнай класікі, беларускіх кампазітараў. Народны аркестр імя Осіпава адрозніваецца ад сімфанічнага аркестра і па манеры выканання, і па складзе інструментаў, і па рэпертуары. Але і тут дырыжорскі інтэлект Віктара Дуброўскага праявіўся ў поўнай меры. Ігру аркестра вызначае бездакорнае па стройнасці і чысціні гучанне, багацце і разнастайнасць фарбаў народных інструментаў, тэмперамент артыстаў аркестра. Усё гэта захоплівае слухачоў з першага нумара праграмы.

Аркестр валодае разнастайнымі дынамічнымі магчымасцямі: ад найтанчэйшага pianissimo («Пачвара» А. Лядава) да самага моцнага fortissimo («Волатаўскія вароты» з цыкла М. Мусаргскага «Малюнкі з выстаўкі»). У гэты вечар амаль пасля кожнага нумара праграмы слухачы наладжвалі артыстам авацыю — выконваліся варыяцыі на тэмы дзвюх рускіх народных песень, «Палёт чмяля» М. Рымскага-Корсакава, «Італьянская полька» С. Рахманінава, руская народная песня «У зори то у зореньки», «Венецыянскі карнавал» Н. Паганіні (саліраваў цудоўны віртуоз-дамрыст, лаўрэат Міжнароднага конкурсу Уладзімір Якаўлеў), або «Танец рамізнікаў» з балета І. Стравінскага «Пятрушка» і «Танец з шаблямі» А. Хачатурана з балета «Гаянэ».

У канцэрце выступіў вядомы спявак саліст Кіеўскага тэатра оперы і балета імя Шаўчэнкі народны артыст СССР Дзмітрый Гнацюк. Дзмітрыя Гнацюка добра ведаюць і ў нашай рэспубліцы, таму няма патрэбы пісаць аб яго цудоўным голасе і выканаўчых магчымасцях. У гэты вечар, на жаль, спявак быў не ў лепшай форме, таму ў першым аддзяленні арыя Ігара з оперы А. Барадзіна «Князь Ігар» і асабліва каваціна Фігара з оперы «Севільскі цырульнік» Д. Расіні прагучалі ў яго не так бліскуча, як звычайна. Але ў другім аддзяленні канцэрта Дзімітрый Гнацюк цудоўна выконваў украінскія народныя песні і творы ўкраінскіх кампазітараў, такія, як «Дыўлюсь я на неба», «Ой, ты дзяўчына», «Ляцяць, нібы чайкі», «Чарамшына». І здолеў літаральна паланіць публіку.

У канцы канцэртнай праграмы аркестра імя Осіпава ў час выканання рускай народнай песні «Свеціць месяц» быў прадэманстраваны цікавы эксперымент. Дырыжор Віктар Дуброўскі задаў аркестру тэмп, а сам пайшоў за кулісы. Аркестр працягваў іграць дакладна, зладжана, не дапусціўшы ніводнай «памаркі». Віктар Дуброўскі аказаў сваё давер'е музыкантам, і яны «адплацілі» яму тым самым.

Апошні нумар канцэртнай праграмы... Пад музыку «Камічнага маршу» кампазітара Фарбаха і няспыннае скандзіраванне залы музыканты аркестра паступова, па адным, пакідаюць сцэну. Застаюцца толькі флейта (пікала), вялікі і малы барабаны і баян. Нарэшце, застаецца адзін вялікі барабан, і музыканты аркестра пад бурныя апладысменты слухачоў сілай выводзяць таварыша са сцэны. Так, жартам закончыўся гэты цудоўны канцэрт.

Анатоль ЦЫРКУНОЎ.

ЗАРУБЕЖНАЯ НАВЕЛА

Джуліа Канфаланьеры

ФРАНЧЭСКІНА

Апавяданне

У той дзень, калі я ўбачыў Франчэскіна першы раз, ён быў, як кажуць, пад добрым «газам». Ён ледзь трымаўся на нагах.

Мы сядзелі тады за столікам з Федэрыка, старым насільшчыкам з Цэнтральнага вакзала, і Пінелам — чалавекам, бадай, самым хударлявым і малым ва ўсім раёне кварталаў Генуя-Цічынезэ. Федэрыка, як заўсёды, трушчыў акуркі цыгарэт, ссыпаючы тытунь у папяровы мяшочак, а Пінела расказваў мне пра колішні свой арышт, які здарыўся амаль сорак гадоў назад: быццам схапілі яго тады выпадкова, пасля сам сержант паліцыі выдаў яму ахоўную паперу, каб выправіць памылку. Справа з ахоўнай паперай здалася мне не зусім яснай, і я папрасіў Пінелу расказаць больш падрабязна.

І от тады расчыніліся дзверы і ўвайшоў Франчэскіна. Пастаяў, хістаючыся ля парога, потым пайшоў, чапляючыся за крэслы, за сталы, урэшце, хапіўся рукой за абабіты бляхай, заліты віном прылавак.

Франчэскіна быў хлопец гадоў трыццаці, з маленькімі вочкамі, якія амаль зусім хаваліся пад напухлымі павекамі. Гэтыя вочы і п'яная паходка надавалі яму выгляд лунатыка. На ім былі брудна-жоўтыя палатняныя штаны і світэр няпэўнага фіялетава-вішнёвага колеру.

— Ізноў набраўся, — сказаў Федэрыка, уважліва агледзеўшы яго.

— Я? Набраўся? — Франчэскіна спытаў без злосці, амаль не варухнуўшы вуснамі, зусім абыякава.

— Так, набраўся, — пацвердзіў Федэрыка. — Ідзі сюды і сядай.

— Я? Туды — перапытаў Франчэскіна. Ён ступіў крок і плюхнуўся на драўляную скрыню, аб якую адкрывалі бутэлькі. Пасля ўсеўся ямчэй і дастаў з кішэні папяровы пакунак.

— Што гэта ты смачнае прынёс? — спытаў Федэрыка.

— Смачнае? — перапытаў Федэрыка. — Не ведаю. Я ніколі не ем.

Ён паклаў рукі на стол, апусціў іх на галаву і адразу захроп.

— Заўчора на плошчы Дэ ла Скала, — пачаў Федэрыка, — адзін сіньёр, спяшаючыся сесці ў аўтобус, кінуў ледзь не цэлую цыгарэту. Я хапаю яе, а нейкі тып, таксама сядаючы ў аўтобус, раптам наступае мне на руку. Мадонна Санта, як я закрычаў! Тады трэці чалавек, які ўсё бачыў, дастае з кішэні пачак «Аўроры» і аддае мне. Цэлых дзевяць штук цыгарэт. Я іх адразу ж за трыццаць лір прадаў Луіджы.

— Балда! — крычыць Пінела. — Не мог аддаць іх мне. Дзевяць штук «Аўроры»! Я б табе даў за іх сорак лір!

— Адкуль я ведаю, што ты курыш «Аўрору?»

— Ты свіння, а не сябар!

Федэрыка нешта адказвае, Пінела крычыць яшчэ больш, і Франчэскіна перастае храпсці.

— Што тут у вас такое? Сварка? — пытае ён, прыўзняўшы галаву, але не расплюшчыўшы вачэй.

— Не, — адказвае Пінела. — Мы з Федэрыка прызнаёмся адзін аднаму ў каханні.

— У каханні? — Галава яго зноў падае на стол.

Федэрыка бярэцца за свае «бычкі», а мы з Пінелам звяртаемся да гісторыі з ахоўнай паперай.

У гэты момант у тракцір уваходзіць чалавек — у белым фартуху, з закасанымі рукавамі, з алоўкам за вухам. Ён хвіліну аглядае залу і рашуча ідзе да нас. Прыўзнімае, схапіўшы за валасы, галаву Франчэскіна, і тады заўважае на стале пакунак.

— Гэта набор кілбасы для сіньёры Пальміры. Пакунак сіньёры Пальміры. Гэта табе не каляды, каб пацяшацца! Пачакай для сваіх жартаў будучага снежня.

— Жартаваць? — мычыць у адказ Франчэскіна. — Хіба я жартаваў?

Чалавек забірае пакунак і выходзіць.

Я таксама падымаюся. Федэрыка, які ўвесь час калупае свае акуркі, надакучыў. Гісторыя Пінелы з ахоўнай граматай — чыстая ліпа, і мне было непрыемна, што стары сябар прымае мяне за прасцяка.

Зноў прыйшоў я ў гэты тракцір назаўтра, падвечар. Каб хутчэй паесці, уладкаваўся ля дашчанай перагародкі, недалёка ад акна на кухню, праз якое падаюць стравы.

— Суп сёння добры, наварысты, — сказала мне, праходзячы міма, цётка Лючыя. — Смачны і каштуе ўсяго пяцьдзесят лір.

Я скончыў есці суп і збіраўся ўжо крыкнуць у ваконца: «Мяса без гарніру!», як за маёй спіной усчаўся сапраўдны гармідар. Гукі фісгармоніі і скрыпкі пад нізкай, закуранай столлю грымелі, як таварняк у тунелі. Я павярнуўся. Усе, хто быў у зале, стаялі паўкругам каля сцен, а ў цэнтры Карла танцаваў вальс «Мадам Тэбе» — прыгожа, як сапраўдная субрэтка, пагойдваў целам, кальцом сашчапіўшы рукі над галавой. Флавія некалі мне казала пра артыстычныя здольнасці Карла, але я і падумаць не мог, што ён сапраўды такі мастак. Ён танцаваў і спяваў, спяваў цудоўна.

Нарэшце, элегантна пакланіўшыся, ён зрабіў эфектны прыпынак на «мі», выявіўшы пры гэтым даволі шырокі дыяпазон голасу.

І тады быццам выбухнула, ірванулася на вуліцу рэзкае, гучнае «ля», — і адразу пачало неверагодна павялічвацца, мацнець, напоўніла ўсю залу, абняло нас магутнай хваляй захаплення, прыбоем ударыла ў сцены, пранікла праз акно на кухню, прымусіла трымцець каструлі і патэльні над плітой. Гэта выйшаў наперад Франчэскіна. «Ля» грымела. Карлава «мі» даўно знікла, растаяла, скрыпач трымцеў і трымцеў смычком, чакаючы заключэння, фісгармонія ледзь напаўняла паветрам свой цудоўны акорд на «дамінанце», а Франчэскіна ўсё яшчэ не наважыўся ўзяць ніжэй. Выбухнулі воплескі, поўныя захаплення. Так апладзіруюць акрабатам, каб яны хутчэй канчалі рызыкоўны трук. І толькі пасля гэтага Франчэскіна дазволіў сабе адпачынак на «рэ».

Абарваўшы рэзка гэтую ноту, ён узяў кубак віна, выпіў адным дыханнем, сеў за стол, паклаў на рукі галаву і адразу заснуў. Я паглядзеў на яго з павагай — такія магутныя «ля» не заўсёды пачуеш нават у «Ла Скала». Захацелася даведацца больш пра музычныя здольнасці Франчэскіна, стала шкада, што раней не звяртаў на яго ўвагі. Я прапанаваў шклянку віна П'ерына, чалавеку спакойнаму і непрыкметнаму, які добра ведаў тутэйшую кліентуру, папрасіў яго расказаць пра гэтага дзіўнага тэнара.

П'ерына падняў палец уверх:

— Заўсёды праспіртаваны, як тая бочка з віном. Злодзей несусветны. Але ўвогуле добры хлопец, нават, можна сказаць, высакародны чалавек. Мог бы быць цудоўным шафёрам, — бывала, у горадзе едзе толькі на першай і другой, а як ад бульвара Монца ўключыць чацвёртую, дык не пераключае ажно да самага Лека. Ён браў мяне неяк з сабой — выдатнае было падарожжа. Колькі мы тады віна і гарэлкі папілі дарогай! Зараз разбудзім яго, няхай праспявае што-небудзь яшчэ.

З вялікай асцярожнасцю, амаль пяшчотна, П'ерына пагладзіў хлопца па галаве і штосьці сказаў яму на вуха. Франчэскіна падняўся, цяжка абапіраючыся на стол, накіраваўся да музыкантаў, доўга нешта гаварыў ім.

Нарэшце, пасля невялікага аркестравага ўступу, загучала мелодыя «Раніцы» Леанкавала. Франчэскіна спяваў, павярнуўшыся да музыкантаў, і час ад часу дырыжыраваў аркестрам. Была ў яго спяванні якаясь высакародная паэзія, нейкая схаваная цеплыня, балючая і незразумелая маркота. Усе слухалі моўчкі. Пасля ўдзячна, з энтузіязмам запляскалі ў далоні. Франчэскіна, вярнуўшыся на сваё месца, зноў паклаў галаву на рукі і зноў заснуў.

— Мне падабаецца, як ты спяваеш, — сказаў я, крануўшы яго за плячо.

— Спяваў? — перапытаў ён, не варухнуўшы галавой. — Хто тут спяваў?

Тракцір гудзеў. З вуліцы плыў саланаваты пах мора.

Пераклаў з італьянскай Ан. ШАУНЯ.

БЕЛАРУСКУЮ МОВУ ВЫВУЧАЮЦЬ У БЕРЛІНЕ

Інстытут мовазнаўства АН БССР атрымаў з ГДР пісьмо вучонага-славіста доктара Карла Гудшміта. Ён паведамляе, што ў Берлінскім універсітэце імя Гумбальта ўпершыню ўведзен спецыяльны курс беларускай мовы. Студэнты вывучаюць граматыку, знаёмяцца з творамі беларускіх пісьменнікаў.

Карл Гудшміт даўно цікавіцца беларускай мовай і літаратурай, вядзе абмен працамі з мінскімі лінгвістамі М. Р. Суднікам, Н. В. Бірылам, Г. А. Ціхуном. Ён зрабіў грунтоўны разбор дыялекталагічнага атласа беларускай мовы. Адна з яго апошніх работ — навуковая рэцэнзія на бібліяграфічны ўказальнік па беларускаму мовазнаўству.

БЕЛТА.

ЮБІЛЕЙ ПОЛЬСКАГА ДРУГА

Выдатнаму польскаму пісьменніку і грамадскаму дзеячу Яраславу Івашкевічу споўнілася 75 гадоў. Яго імя шырока вядома ў нашай краіне. Многія яго кнігі — раманы «Гонар і слава», «Змова мужчын», «Месяц узыходзіць», аповесці «Уцёкі ў Багдад», «Млын на Лютыне», «Любоўнікі з Мароны», п'есы, зборнікі апавяданняў і вершаў, манаграфія пра Шапэна, публіцыстычныя і мемуарныя зборнікі — палюбіліся не толькі польскім чытачам, іх ведаюць, любяць і шануюць і ў нашай краіне. Яго кнігі блізкія нам сваім грамадзянскім пафасам, жывой сувяззю з сучаснасцю, сцвярджэннем ідэй сацыялістычнага гуманізму, услаўленнем радасці працы і творчасці.

Яраслаў Івашкевіч — даўні і шчыры сябар савецкай літаратуры. Ён нямала зрабіў для прапаганды і папулярызацыі лепшых здабыткаў літаратур народаў СССР, у тым ліку твораў беларускіх пісьменнікаў, у братняй Польшчы. Як адзін з кіраўнікоў Саюза польскіх пісьменнікаў, Яраслаў Івашкевіч шмат зрабіў і робіць для наладжвання ўзаемных сувязей і кантактаў паміж нашымі літаратурамі, паміж нашымі пісьменніцкімі арганізацыямі.

З нагоды юбілею польскага друга сакратарыят Саюза пісьменнікаў БССР накіраваў Яраславу Івашкевічу віншавальную тэлеграму. У ёй гаворыцца: «У дзень Вашага слаўнага юбілею беларускія пісьменнікі сардэчна віншуюць Вас, вялікага друга савецкай літаратуры. Жадаем добрага здароўя, новых творчых поспехаў».

Кутох калекцыянера

ПАЧАЛОСЯ З АСАБІСТАЙ КАЛЕКЦЫІ

Аднойчы гісторыкам спатрэбіліся малюнкі сербскіх надмагільных надпісаў XII стагоддзя. У бібліятэках іх не аказалася. Успомнілі пра масквіча — збіральніка рэпрадукцый. Пошукі занялі ў яго пяць — шэсць мінут. Дапамог багацейшы даведачны апарат: пералік рэпрадукцый, каталог малюнкаў па стагоддзях і гадах, па краінах, па прозвішчах мастакоў...

Ёсць калекцыянеры, якія абмяжоўваюць сваё збіральніцтва, так сказаць, фармальнымі прыкметамі: толькі паштовыя маркі, толькі запалкавыя этыкеткі, толькі мастацкія паштоўкі, а вось мастак-архітэктар Міхаіл Ліберман з юнацкіх гадоў пачаў збіраць і сістэматызаваць любыя ілюстрацыі, незалежна ад таго, на чым і як яны выкананы, незалежна ад фармату і віду мастацкай прадукцыі. За паўстагоддзя сабралася 200 000 экземпляраў. З іх дзве трэці прысвечаны мастацтву.

Дасягнуўшы пенсійнага ўзросту, Міхаіл Львовіч задумаўся над лёсам свайго збору. І прапанаваў арганізаваць грамадскае сховішча выяўленчай прадукцыі, паклаўшы ў аснову сваю калекцыю.

Ідэю Лібермана падтрымалі, выдзелілі памяшканне, далі невялікі штат. Пра сховішча даведаліся некальні дзесяткаў іншых збіральнікаў і перадалі ў яе свае калекцыі.

Крыніцай папаўнення ілюстрацыйнага фонду сталі кніжная і часопісная макулатура бібліятэк, пункты не збораў. Сабраныя да пачатку гэтага года семсот тысяч экземпляраў выяўленчых матэрыялаў — багатая крыніца інфармацыі.

Работа сховішча ўхвалена Міністэрствам культуры СССР, бібліятэкай імя У. І. Леніна.

Асабістае збіральніцтва ператварылася ў вялікую і вельмі патрэбную справу.

Уладзімір БАГДАНАЎ.
(АДН).

ТЭЛЕБАЧАННЕ

25 лютага

Першая праграма. 9-10 — тэлебачанне — школе. Фізіка. 10-ы клас. «Перспектывы развіцця радыёэлектронікі». 9-40 — «Дзе прайшоў геолаг». Кінанарыс. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — літаратурны тэатр. «Волжскія сказы». Перадача з Куйбышава. 16-55 — праграма перадач. 17-00 — тэлевізійныя навіны (М). 17-15 — для школьнікаў. «Глобус, парта, аловак і карта». 17-50 — бібліятэка беларускай паэзіі. М. Калачынскі. «Паясы». 18-15 — «Панарама навін». 18-30 — «Твая ленінская бібліятэка». Работа У. І. Леніна «Што рабіць?» (М). 19-15 — «Лета 1943». Мастацкі фільм. 20-25 — «На музычнай хвалі». 20-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15 — кінапанарама (М). 22-45 — «Навіны, каментарыі». Праграма перадач. 23-00 — «Музычная фільматэка». «У рытмах джаза». Фільм-канцэрт.

Другая праграма. 17-15 — «Аб'ектыў». Перадача з Ленінграда. 18-00 — для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Умелыя рукі» (М). 18-30 — «Паўза». Кароткаметражны фільм. 19-15 — тэлевізійны спектакль (М). 20-30 — «Зіма — сезон «маржоў». Аб сучаснай методыцы загартоўвання. 21-00 — «Душой выкананы палёт». Фільм-канцэрт. 22-00 — «Расказваюць афішы». Музычны агляд. Экран — завочнікам. 22-30 — «Начартальная геаметрыя».

26 лютага

Першая праграма. 9-10 — тэлебачанне — школе. Хімія. 9-ы клас. «Карозія металаў». 9-40 — «Новае жыццё керамікі». Кінанарыс. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — для школьнікаў. «Сто задум двух сяброў» (М). 10-45 — опера С. Пракоф'ева «Сямён Катко». Тэлевізійны музычны фільм. (М). 16-05 — праграма перадач. 16-10 — школьная фільматэка. «Маскарад». Мастацкі фільм. 18-00 — «Панарама навін». 18-30 — «Прапагандысты ленінскай школы». Н. К. Крупская. Да 100-годдзя з дня нараджэння (М). 19-00 — экран паўторнага фільма. «Яна абараняе Радзіму». (М). 20-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15 — «Старонкі музычнага календара». Ф. Мендэльсон. Уверцюра «Сон у летнюю ноч» (М). 21-45 — у эфіры — «Маладосць». Маладзёжная праграма «Дыялог» (М). 22-45 — «Навіны, каментарыі». Праграма перадач. 23-00 — музычная фільматэка. «Зорка югаслаўскай эстрады». Фільм-канцэрт.

Другая праграма. 17-00 — тэлевізійныя навіны (М). 17-15 — «Калейдаскоп». Перадача з Таліна. 18-00 — для школьнікаў. «Падарожжа ў кнігу» (М). 18-30 — «Сустрэча пад сонцам». Дакументальны фільм. 19-20 — «Адрас — тэатр». Тэлевізійны фільм. 20-45 — у свеце мастацтваў. «Дзесяць мінут у танцы». Мастацтва краіны Алонха». Кінанарысы. 21-15 — «Крах». Тэлевізійны спектакль. Беларускага тэлебачання. Частка 1-я. Трансляцыя на Маскву. Экран — завочнікам. 23-05 — палітычная эканомія. «Гаспадарчы разлік». Лекцыя кандыдата эканамічных навук С. А. Ходаса. 23-35 — «Вышэйшая матэматыка». II курс.

27 лютага

Першая праграма. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — для школьнікаў. «Падарожжа ў кнігу». (М). 15-00 — праграма перадач. 15-05 — тэлевізійныя навіны (М). 15-20 — першынство свету па біятлоне. Перадача з Польшчы (у запісе) (М). 16-00 — першынство свету па біятлоне. Перадача з Польшчы. 17-00 — для школьнікаў. «Н. К. Крупская і дзеці». 17-25 — для школьнікаў Літаратурны тэатр. «Капітан нашага дзяцінства». 18-05 — «Панарама навін». 18-30 — «Дзённік пяцігодкі». 19-00 — на кубак еўрапейскіх чэмпіёнаў па баскетболе. ЦСКА — «Задар» (Югаславія) (М). 20-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15 — К. Смелік «Гібель Эпі Нійбур». Тэлевізійны спектакль. Частка 1-я (М). 22-00 — «У свеце слоў, вобразаў і фарбаў». Тэлевізійны альманах. 23-00 — «Навіны, каментарыі». Праграма перадач. 23-15 — «Музычная фільматэка». «Іграе М. Бліноў». Фільм-канцэрт.

Другая праграма. 17-00 — «Актуальныя праблемы эканомікі». «Самае важнае, самае галоўнае» (М). 17-30 — праграма каляровага тэлебачання. «На I Усесаюзным конкурсе тэлевізійных каляровых фільмаў» (М). 19-00 — дзіцячы экран. «Дарога ў Парыж». Кароткаметражны фільм. 19-30 — музычны спектакль. У перапынку — «Шахматны агляд». 22-00 — «Музыка сёння» (М). Экран — завочнікам. 23-00 — марксісцка-ленінская філасофія. «Асноўныя крытэрыі матэрыялістычнай філасофіі». Лекцыя кандыдата філасофскіх навук А. У. Ляўко.

Праўленне Саюза пісьменнікаў Беларусі выказвае глыбокае спачуванне сакратару партарганізацыі СП БССР пісьменніку Аляксею Мікалаевічу Кулакоўскаму з прычыны гора, якое яго напаткала, — смерці маці Ганны Іванаўны.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.
«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР Минск.
Друкарня выдавецтва «Звязда».
Індэкс 63856. АТ 08275